

Den latterlige kommunikasjonens magnetisme

En kvalitativ etnografisk undersøkelse av hvilken rolle latter spiller
for barnehagebarns samspill

Oda Kristine Hennum Kleiven

VEILEDER

Soern Finn Menning

Universitetet i Agder 2024

Fakultet for Humaniora

Institutt for Pedagogikk

Master

Forord

*Livet er ikke kjedelig og trist!
De må ha glemt at den minste gnist
Kan fylle verden med smell og lys og latter!
Hvorfor skjønner de ikke det alle barn fatter!
Livet er flott,
Sikkerlig rått!
Det er en forferdelig, sørgelig sak.
Så mange voksne bare subber og går (Dahl, 2021)*

I mine barndomsminner husker jeg overflod av latter, lek og sterke følelser. Inspirasjon til leken kom blant annet fra den forferdelige Hufsa fra Mumitrollet, Brødrene Dal og de spennende verdenene i Roald Dahl bøker, der intens spenning, glede og humor ble avløst av latter. Selv om mange detaljer rundt minnene er uklare, så står minnet om latteren med vennene mine sterkt. Oftest var latteren befriende og gøy, men jeg husker også at det var skummelt å le. Frykten for at de andre kanskje ikke ville le, eller at de andre lo uten at jeg forsto hvorfor, var en kilde til usikkerhet hos meg.

Dette har formet meg som foreldre til mine egne barn og som barnehagelærer. Jeg har tenkt at latter sier noe om trygghet og glede i en gruppe. Som i diktet av Roald Dahl (2021) *Voks ikke opp* uttrykker, så må vi huske at den miste gnist kan bli noe sikkerlig rått og flott. Dette tankesettet har ført meg til å undersøke barns latter i min masteroppgave i et forsøk på å gi meg svar på hvilken plass latteren skal ha i barndommen.

Det er mange å takke for å ha hjulpet meg underveis i denne masteroppgaven. Først og fremst vil jeg takke til barnehagen, barna, ansatte og foresatte for tillitten de har vist meg ved å la meg observere og filme latteren i barnehagen. Uten deres samarbeid ville dette ikke dette vært mulig.

Jeg vil også takke Håkon Reinertsen på tilretteleggingskontoret på UIA for veiledning angående dysleksi. Takk til alle som har hjulpet meg med rettskriving; Mamma, Stian og Tone Eline. Til sist vil jeg takke min veileder Soern Finn Menning for tålmodig støtte og veiledning gjennom hele prosessen.

Kristiansand 13.05.2024

Oda Kristine Hennem Kleiven

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker betydningen av latteren sin rolle i barnehagebarns samspill. Empirien er samlet inn gjennom video- observasjoner av barns latter i en barnehage ved hjelp av kvalitativ og etnografisk metode. Formålet er å oppnå dypere innsikt i hvilken rolle latteren spiller blant barnehagebarn, og om latter kan brukes til å fremme fellesskap i barnegrupper.

En sentral observasjon i den teoretiske innrammingen er latterens manglende forankring i barnehagens styringsdokumenter. Latteren i barnehagen har ingen dokumentert plass i dagens rammeplan (Kunnskapsdepartementet, 2006, 2017) og humor har mindre plass enn tidligere. Selv om latter mangler forankring i styringsdokumenter, finnes det omfattende teori om både latter og humor i barns liv. Et sentralt funn i studien min kobler latterens rolle opp mot kommunikasjon i både det å opprette kontakt, være i dialog og for å uttrykke egen vitalitet. Videre funn viser at latter kan være en inngang til fellesskap, med å tiltrekke og samle individer i delt latter, men også at latter kan ha problematiske sider som må adresseres av personalet.

Disse resultatene indikerer et behov for å forankre latter i styringsdokumenter, som kan sikre at latter blir anerkjent som verdifullt i barnehagebarns liv. Ved å integrere latter i styringsdokumenter, bidrar man til å forankre og løfte arbeidet rundt latter hos pedagogisk personal.

Abstrakt

This master's thesis examines the role of laughter in kindergarten children's interaction. The empirical data has been collected through video observations of children's laughter in a kindergarten using qualitative and ethnographic methods. The purpose is to gain deeper insight into the role of laughter among kindergarten children, and whether laughter can be used to promote community in groups of children.

A key observation in the theoretical framing is the lack of anchoring of laughter in the kindergarten's governing documents. Laughter in kindergarten has no documented place in the current framework plan (Kunnskapsdepartementet, 2006, 2017) and humour has less space than before. Although laughter lacks anchoring in governing documents, there is extensive theory about both laughter and humour in children's lives. A key finding in the study links the role of laughter to communication in both establishing contact, being in dialogue and expressing one's own vitality. Further findings show that laughter can be an entrance to community, attracting and gathering individuals in shared laughter, but also that laughter can have problematic aspects that need to be addressed by the staff.

These results indicate a need to anchor laughter in policy documents, which can ensure that laughter is recognised as valuable in the lives of kindergarten children. By integrating laughter into governing documents, you help to anchor and lift the work around laughter among pedagogical staff.

Innhold

Innledning.....	6
Masteroppgavens oppbygning.....	8
Metode.....	9
Kvalitativ tilnærming	9
Etnografi.....	10
Fra ikke-deltakende observasjon til deltakende observasjon	11
Feltnotater.....	12
Video observasjon	13
Gjennomføring av deltakende observasjon med video-kamera	14
Utvalg og omfang av observasjon.....	16
Transkribering; video-observasjoner og feltnotater	16
Utforskning av induktiv og deduktiv tilnærming.....	17
Tematisk analyse	17
Etikk	19
Kvalitet.....	20
Oppsummering av metode	21
Teoretiske perspektiver	22
Latter i barnehagens styringsdokumenter	22
Tidligere forskning	23
Begrepsavklaring.....	25
Humor.....	26
Latter	27
Latterens påvirkning.....	28
Barns latter	29
Latterens bakside.....	31
Fellesskap	32

Oppsummering	34
Presentasjon og analyse av funn.....	35
Latter som invitasjon	35
Latter som dialog.....	39
Latter som et uttrykk for vitalitet	44
Oppsummering av funn og analyse	48
Drøfting	49
Latter sin rolle i barnehagebarns samspill	49
Latterens rolle i empiriens kategorier.....	50
Latter bringer barn nærmere hverandre.....	53
Drøfting i lys av Hännikäinen tre kriterier til fellesskap.....	54
Emosjonelt bånd, empati og lojalitet.....	55
Gi hverandre oppmerksomhet	56
Samarbeid.....	56
Utfordrende latter	57
Hvordan kan latteren forstås som inngang til fellesskapet?.....	59
Videre forskning.....	64
Avslutning	66
Litteraturliste	68
Vedlegg	73
Vedlegg 1: Samtykkeskjema ansatt.....	73
Vedlegg 2: Samtykkeskjema foresatte	76
Vedlegg 3: Godkjenning Sikt.....	79

Innledning

Barnehageforsker Frode Søbstad(2006, s. 9) uttrykker enkelt og treffende: «Jeg ler, altså lever jeg», og med det fremmes betydningen av latter for å leve et fullverdig liv. Dette sitatet vekker tanker omkring latterens rolle, betydning og posisjon i barnehagens pedagogiske praksis.

I dagens samfunn adresseres barnehage stadig oftere som et sentralt tiltak for å møte fremtidige sosiale utfordringer, noe barnehageforsker Christian Aabro (2019, s. 256–278) påpeker. Med økende søkelys på læring og tidlig innsats er det i akselererende grad blitt identifisert hindringer for barns utvikling og deres fremtidige voksenliv. Tidlig innsats innebærer å identifisere og adressere hindringer for barns utvikling så tidlig som mulig (Nilsen, 2018, s. 139). Dette har implikasjoner og setter føringer på hvilke faglige prioriteringer pedagoger og dagens intuisjoner bør ta (Aabro, 2019, s. 257) og med dette settes også premisset for innholdet i barnehagens pedagogiske arbeid.

Når vi tar grep for å møte dagens og morgendagens samfunnsutfordringer, må vi ikke glemme å gi rom og tid til latteren. Som barnehageforsker Frode Søbstad påpeker, kan latter gi uttrykk for glede og mening. Min frykt er at ved et ensidig fokus på utfordringsbildet til tidlig innsats og læring kan føre til at vi undervurderer og fortrenger det som gjør livet lystbetont, nemlig latter og glede.

I undersøkelse «Hva er et barn», presenteres barnehageforsker Sonja Kibsgaard (2003) at barn opplever å være flinkere til å være glade og ha det morsomt enn voksne. Dette kan tolkes som et uttrykk for barnas subjektive opplevelse av egen barndom ved å sammenligne seg med voksne. Der barn søker glede og moro som en del av sin barndomsopplevelse, kan være barns ønske om å forme egen barndom i tråd med sine interesser. Barns opplevelse av glede og moro kan med det sees på som et opprop til “Mer av det morsomme!”, som et forsøk på å sette glede og moro på dagsordenen. Hvis dette er et forsøk på medvirkning så bør det få ringvirkninger ettersom rammeplanen uttaler i avsnittet demokrati at barn skal medvirke i barnehagens innhold (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Og som barnehageforsker Elly Singer(2002) sier «Vi kan forvente latter når lærerne investerer i positive relasjoner og samhold mellom barna»

Gjennom barnehagens styringsdokument rammeplanen kan man få et bilde av hva som ansees som viktig for barnehagen og om latteren har en posisjon. I rammeplanen nevnes ikke latter, men det finnes to treff på humor (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19–20). Læring, derimot får 25 treff i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017). Rammeplanen manglende fokus på latter kan tyde på at latter mangler den posisjonen som Søbstad(2006, s. 9) fremhever i sitt utsagn «Jeg ler, derfor lever jeg», men avsnittet om tidlig innsats åpner opp for å se på latter som en mulig inngang til et målrettet arbeid mot et meningsfullt fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40).

Latter er en stor del av barns uttrykk, noe som bekreftes av psykologen Lisbeth F. Brudal (2003, s. 19) med uttalelsen om at barn ler 400 ganger per dag, mens voksne ler 14 ganger per dag i gjennomsnitt. Ikke bare ler barn mer en voksne, men psykolog Caspar Addyman (2018) sier at barn ler mer med andre enn alene. Dette peker mot et behov for å undersøke om et økt fokus på latter kan fremme inkludering til et meningsfylt fellesskap. Noe som igjen kan mulig ha positiv effekt på utfordringsbildet tidlig innsats og læring tegner. Gjennom å fremme latter som en mulig vei inn til et meningsfylt fellesskap støttes det samtidig opp om glede og moro.

For å undersøke om latter kan være en vei inn til fellesskapet, vil jeg i denne studien legge vekt på barneperspektivet, som kan gi innblikk i barns latter. Samtidig som det er et forsøk på å løfte barns stemme om barnehagens innhold. Barns stemme har allerede en lovfestet rolle i rettighet til å medvirke både i barnehageloven (2023, §3) og i artikkel 12 i FNs barnekonvensjon (1990). Et annet argument for å forske på barneperspektivet er å gi et utfyllende perspektiv på barns latter. Barnehageforskerne Kibsgaard (2019) og Laura Tallant (2015) har dekket voksenperspektivet ved å undersøke personalets holdninger til barns tull og tøys. I lys av dette er det behov for å undersøke barneperspektivet rundt latter.

I denne masteroppgaven skal jeg utforske barns latter i barneperspektiv ved å undersøke hvilken rolle latteren har i barns liv og om latteren kan være en inngang til fellesskapet? Gjennom å undersøke dette så vil jeg med denne masteroppgaven å belyse et muligens neglisjert aspekt ved barnehagens pedagogiske praksis.

Problemstilling: *Hvilke roller spiller latteren i barns samspill og hvordan kan denne latteren forstås som en inngang til et barnefellesskap?*

Masteroppgavens oppbygning

Masteroppgaven er utformet med en struktur som består i seks deler. Etter innledning følger en metodisk tilnærming som redegjør for og utforsk valget av kvalitativ etnografisk videoobservasjon. Deretter presenteres en teoretisk del som utforsker de nødvendige teoretiske perspektivene rundt latter for å besvare problemstillingen. Ved å belyse eksisterende teori rundt latter bygges et fundament som anvendes til å bygge på de påfølgende analysene og drøftingene av empirien.

Etter teorien presenteres funnene med et utvalg av representative video observasjoner fra det empiriske grunnlaget. I tillegg til en tolkning av disse observasjonene basert på latteren rolle i samspill hos barnehagebarn. Deretter analyseres funnene opp mot latter som en inngang til fellesskapet med referanse til barnehageforsker Maritta Hännikäinen (2007) tre kriterier til fellesskap. I drøftingen begynner jeg med å undersøke rollen latter spiller i barns samspill med utgangspunkt i teori og funn. Deretter utforskes latteren som en potensiell inngang til fellesskapet. Avslutningsvis framlegges en konklusjon som gir et sammendrag av oppgavens hovedresultat og deres implikasjoner for praksis og fremtidig forskning.

Metode

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for de anvendte metodiske tilnærmingene i å utforske rollen latteren spiller, og om latteren kan være en inngang til fellesskapet. Gjennom problemstillingen kommer det fram at det er ønskelig å se på det relasjonelle mellom barn. Hva er det som bringer fram latter og er latteren med på å bringe barn sammen?

For å besvare problemstillingen har jeg valgt å innhente empirien min gjennom en kvalitativ etnografisk tilnærming hvor jeg benytter video-observasjon. Video-observasjon benyttes for å kunne fange opp det komplekse samspillet mellom barna i den aktuelle kontekst. Denne type datainnsamling vil gi handlingsdata. Handlingsdata er det man ser utenfra og kan dokumentere (Fangen, 2020, s. 172). Handlingsdata kan senere brukes som empiri til å forsøke å besvare hva slags samhandlingsform latter lar seg påvirke av.

Empirien er hentet fra et barnehagemiljø, hvor fokuset er på å observere situasjoner som resulterer i latter blant barn. Her er det valgt å observere fra et barneperspektiv framfor å observere personalets møte med barns latter, som Kibsgaard (2019) og andre tidligere har dekket. Dette åpner opp for en nærmere undersøkelse av hva gjør latter, og hva den betyr for og av barn.

Empirien er hentet fra en typisk barnehageuke, som gjenspeiler det daglige innholdet barn flest opplever i løpet av en uke. Alt fra frilek til rutiner med et fokus på å observere latteren som oppstår blant barn for videre kunne undersøke latterens rolle og betydning i barnehagen.

Videre vil de spesifikke detaljene rundt innsamling av empiri, analyseprosessen og metodiske overveielsene som ble gjort synliggjøres i dette kapitlet. Ved dette gis det innsikt i den metodiske tilnærmingen som ble tatt, som gjøres for å sikre transparens og troverdighet i forskningsprosessen.

Kvalitativ tilnærming

Masteroppgaven begrenser seg til barns latter, og utforsker muligheten for at latter kan være en vei inn til fellesskapet. For å adressere problemstillingen har jeg valgt en kvalitativ metode, ettersom problemstillingen redegjør for mitt ønske om å utforske det relasjonelle aspektet ved latter, som da kan fange opp meninger og opplevelser. Et annet alternativ kunne vært å

besvare problemstillingen kvantitativ ved å innhente målbare data på latter (Clark et al., 2021, s. 143).

Kvalitativ metode er beskrevet av Svend Brinkmann og Lene Tanggaard (2020, s. 16) som spesielt egnet til å granske menneskelige opplevelse, sosialt liv og erfaringsprosesser. På samme måte ønsker jeg her å beskrive, belyse, tolke og analysere i denne oppgaven.

Gjennom å anvende tidligere forskning og teoretiske perspektiver, forsøker jeg å tolke og utforske barns intensjoner rundt deres latteruttrykk. Samtidig prøve å se deres latter i tilknytting til felleskapet, ut ifra mitt empiriske grunnlag. Kvalitativ metode handler om å belyse hvordan, kontra hvor mange med tanke på hva som skal trekkes fram i analyse av datamaterialet (Hastrup, 2020, s. 66).

Som Brinkmann og Tanggaard (2020, s. 16) påpeker, søker kvalitativ metode å forstå livet innenfra selv framfor et objektivt syn utenifra. Et forsøk på å sette seg inn i et deltakerperspektiv. Ved å observere og tolke barns latterøyeblikk er det ønskelig å skaffe en forståelse av hvilke situasjoner barn ler og eventuelt om latter kan være en vei inn til felleskapet.

Etnografi

Etnografisk metode er valgt som tilnærming for å innhente empiri og utforske problemstillingen. Etnografisk metode egner seg til å få innsikt i den komplekse dynamikken i barns sosiale interaksjoner, noe som er relevant for min forskning på barns latter i interaksjoner. Etnografisk metoden etterstreber å innhente kunnskap om hvordan relasjoner og sammenhenger skapes og opprettholdes (Nilsen & Breimo, 2023, s. 11), og kan dermed gi en dypere forståelse av latterens rolle i barns samspill. Forenklet sagt kan metoden beskrive hvordan vi alle inngår i en rekke sosiale relasjoner, som igjen kan påvirke hvordan vi opptrer og hvordan vi forstår virkeligheten (Nilsen & Breimo, 2023, s. 18). Dette perspektivet er avgjørende for å få innsikt i dette potensielt neglisjert aspektet, som latter i barnehagebarns samspill kan være.

Etnografisk materiale blir beskrevet som detaljerte, erfaringsnære beskrivelser av livet i feltet av Kristen Hastrup (2020, s. 65). Metoden innebærer at forskeren deltar i feltet, som jeg vil gå dypere inn på senere i metoden.

Etnografisk metode kan være en tidkrevende prosess og forskningen kan vare fra måneder til år (Gulløv & Højlund, 2003, s. 17). Fangen (2020, s. 9) legger seg på linje med Gulløv og

Høilund med å si at metoden egner seg til å observere over lengre tid, men at kortvarige studier av egen kultur også kan betegnes som etnografisk (Fangen, 2020, s. 13). Hastrup (2020, s. 65) poengterer at man allerede fra første dag kan innhente beskrivelser. På grunn av oppgavens tidsbegrensninger er dette etnografiske arbeidet begrenset til en uke i feltet. Dette kan kritiseres for å være for lite tid, men Fangen (2020, s. 13) og Hastrup (2020, s. 65) mener dette likevel kan forstås som et etnografisk arbeid i lite form, slik som mikro-etnografi.

Hastrup (2020, s. 67) utdyper at for å snevre inn i hva som skal studeres er det relevant å begrunne og identifisere seg et spesifikt fokus. Denne masteroppgaven benytter etnografisk metode - et feltarbeid med studie av livet der det skjer. Forskningsfeltet for denne studien er barnehagen, og fokuset er å identifisere samt observere barns latteruttrykk i deres hverdagsliv.

Deltakende observasjon vil bli anvendt for å innhente empiri fra et barneperspektiv og undersøke situasjonene der barn ler og hvilke roller som påvirker samspillet i barnehagemiljøet. Denne tilnærmingen vil bidra til å avdekke mønstre og relasjoner knyttet til barns latterpraksis og dens rolle i fellesskapet. Deltakende observasjon blir anvendt for å innhente empiri fra et barneperspektiv og undersøke situasjonene der barn ler og hvilke faktorer som påvirker latteren i barnehagemiljøet.

Fra ikke-deltakende observasjon til deltakende observasjon

I forarbeidet til feltarbeidet planla jeg å benytte meg av ikke-deltakende observasjon for å minimere min påvirkning på studien. For å signalisere avstand kledde jeg meg i klær som ikke egnet seg for lek med barn, noe barna bemerket. «Du kan ikke klatre i kjole» eller «hvorfors har du ikke på utebukse». Bakgrunnen for ønske om avstand, var min bekymring for at min rolle som en aktiv tilstedeværende og relasjonsbyggende barnehagelærer ikke skulle overta min forskerrolle i denne masteroppgaven.

For å tydeliggjøre avstanden fra min rolle som barnehagelærer og her forskerrolle startet møtet med å samle barna for å informere om min forskning og rolle som forsker. Barna ble informert om at jeg skulle observere og filme deres latteruttrykk, samt konteksten rundt latteren. Jeg kom til å være til stede for å observere/filme, men skulle ha en passiv og ikke en «lekende» rolle. Å opptre kun som observatør viste seg å være utfordrende, da barna var oppsøkende og viste interesse og nysgjerrigheten ovenfor meg.

Hammersley og Atkinson (1996, s. 136–137) beskriver lignende tilfeller med «avgjørelsen om hvilken rolle som skal velges for et miljø, vil avhenge av forskningens formål og type

miljø. Heldigvis kan rollen endres i løp av feltarbeidet». Min utforskende tilnærming hadde allerede vist at det ikke ville bli mulig med en ikke deltakende observasjon. Min tilstedeværelse i form av kropp og blick var deltakende uansett om jeg prøvde å stille meg på sidelinjen. Jeg var ikke usynlig, og barna ble nysgjerrige og interesserte i min rolle. I observasjonene ble jeg oppsøkt både i form av ønske etter hjelp, samtale og invitasjoner til lek. En rask konklusjon to timer inn i observasjonen ble derfor at metoden måtte bli deltakende observasjon.

Fangen (2020, s. 9) skriver om deltakende observasjon at man deltar i den samme sosiale sammenhengen, men likevel ikke deltar på samme måte som de man observerer. Ved småprat og annen deltakelse må en passe på å ikke virke forstyrrende for det en ønsker å observere. I deltakende observasjon som innhenting av empirisk metode, åpnes det opp for at man kan studere samhandlinger og språkbruk ved å ta del i den sosiale sammenhengen, men samtidig ikke påvirke samhandlingen eller talemåten med egen tilstedeværelse.

I forkant av observasjonene hadde jeg forberedt noen spørsmål til meg selv. Ville jeg få tillit og tilgang til observasjonene jeg trengte? Fangen (2020, s. 58) skriver at å søke innpass der du hverken kan språket eller kodene vil vanskeliggjøre det første møte og kan påvirke den innledende kontakten og opparbeidelsen av tillit. Min bakgrunn som barnehagelærer med flere års erfaring har gitt meg relasjonskompetansen som språket og kodene Fangen (2020) beskriver har støttet meg i å oppnå kontakt og tillit.

Feltnotater

Videoobservasjon utgjorde hoveddelen av observasjonsarbeidet, men feltnotater måtte benyttes for å utfylle videoobservasjonene. Fangen (2020, s. 102) henviser til Geertz sin definisjon om feltnotat; «Å forvandle en forbigående hendelse som kun eksisterer i øyeblikket, til å bli en redegjørelse som eksisterer på papiret, som du kan vurdere igjen og igjen». Latter er som nevnt tidligere, flyktig og eksisterer kun i øyeblikket og i sin kontekst. Det hendte derfor at latteren var i gang i et annet hjørne enn det jeg filmet i. I de situasjonene fikk jeg ikke med meg begynnelsen på opptak, men kunne da supplere med feltnotatene.

Feltnotatene inneholdt også refleksjoner og bemerkninger til meg selv som senere kunne bli relevante. Bemerkningene kunne være alt fra barn eller ansatte om hvem som ofte ler, hvor barn ofte ler. Refleksjoner som kunne heve kvaliteten eller kvantiteten av videoobservasjoner. Eller egne tanker og spørsmål rundt hva jeg observerte. «Det å observere gjør

det enklere å stille gode spørsmål. Du ser hva som er relevant, og hører hva folk snakker om når de selv setter premissene for samtalen» (Fangen, 2020, s. 90).

Feltnotatene har vært nyttige både under observasjon og i etterarbeidet som analyse og transkribering. Om video- observasjoner viser Hammersley og Atkinson (1996, s.216) at det er utfordrende å filme og notere parallelt. Ved å ha et lite håndholdt kamera så lot det seg gjøre å filme og notere samtidig, men det var ikke ideelt. Derfor ble det oftest korte stikkord som ble fylt ut mer etter observasjon.

Video observasjon

Latter er et flyktig fenomen som kan være kortvarig. For å fange øyeblikket ble det brukt video-opptak. I løp av en ukes observasjon ble det transkriberte 48 video-observasjoner som til sammen utgjorde 148 min. Lattersekvensene varte fra 20 sekunder til 4 min.

Ved hjelp av videoobservasjoner så kan man rekonstruere øyeblikket og gjenoppleve latteren flere ganger. På den måten kan man oppdage flere detaljer rundt latteren. Heikkilä (2003, s. 31) fremmer at video kan løfte barneperspektivet og være et verktøy for å se mer på barnas kroppsspråk. Hvordan er stemmebruken, hvor går blikket og hva slags ansiktsuttrykk har barna. Ved å se på videoen kan det være at man oppdager flere detaljer enn ved uten.

Hammersley og Atkinson (1996, s. 216) trekker oppmerksomheten på at det finnes utfordringer med video-opptak. Når man benytter video-opptak, må man velge hvor man skal fokusere og hvorfor. Fangen (2020, s. 91) påpeker at «som observant må du velge å fokusere mer på noen aspekter ved feltet enn andre». Med en problemstilling som begrenser seg til barns latter, tydeliggjøres fokuset mot barns latter for å besvare problemstillingen. Det hendte at det var flere latter utbrudd parallelt, men da var det å stå i den latteren jeg hadde valget og eventuelt kanskje rekke andre etterpå.

I mine observasjoner ble det brukt et lite håndholdt kamera med integrert mikrofon. For å filme mest mulig diskret ble kameraet holdt i lav høyde, ca. hoftehøyde. På den måten kunne video-kameraet filme, mens øynene var frie og rettet mot observasjonene. Observasjonene ble filmet. Parallelt med filming observerte jeg med egne øyne. På den måten var det mulig å reflektere og notere ned samtidig som jeg observerte og i ettertid kunne dette sees i sammenligning med sekvensen på video-kameraet. Dette ga flere perspektiver for meg og fra et utenfra perspektiv ville barna møte mine øyne direkte og ikke kun et kamera. Ved at

informantene kunne møte blikket mitt, var et forsøk på å skape mer fortrolighet og fremme min deltakelse i øyeblikket.

Gjennom deltakende observasjon åpnet jeg som forsker for at jeg var tilstedeværende. Barna var svært nysgjerrige på meg og min rolle. Gjennom å kunne gå inn og ut av rollen som observatør og deltakende observatør fikk jeg en tillitsrelasjon. Jeg kunne for eksempel banke på og spørre om jeg fikk lov å se på hva barna gjorde og fikk deretter en invitasjon til lek som jeg takket nei til. Barnas forståelse av min rolle ble raskt etablert og jeg fikk tilgang til å observere. Slik som Fangen (2020, s. 64) beskriver, « en hovedregel må få råde for å oppnå tillit være at du tilpasser deg, og at du forhandler med deltakeren om premisser for forskningen og om hvilken grad av deltakelse du skal ha i feltet». På samme måte ble det forhandlet i møte med barna om hvorvidt jeg skulle leke eller fokusere på min forsker oppgave.

Selv om video-kameraet var diskret så var barna nysgjerrige på kameraet, hva som ble filmet og hva som ikke ble filmet. Kommentarer som «Vi ler ikke» eller «hvorfor filmer du ikke oss» gjorde at barna var på mange måter med på å veilede meg på hvor jeg burde filme. «Snart ler jeg, hehehehehe, film meg da, hehehe». Noen kunstige situasjoner ble det, men for meg i min forsker rolle så jeg på dette som forsøk på å ta en aktiv del i min forskning. På mange måter ble barna mine medforskere som guidet meg til latterens grobunn. Flere ganger når jeg observerte, pekte barna hvor jeg kunne sitte for å få best mulig vinkel til å filme.

I forkant av video-observasjonene hadde jeg sett for meg at det å filme kunne gi mer begrensede empiri med tanke på at de som blir filmet kan føle seg begrenset av kameraet og at filmingen ga kunstige situasjoner. Dette opplevde jeg ikke i møte med barna. De var til å begynne med nysgjerrige på prosessen, men etter en stund med filming var ikke video-kameraet like spennende lengre. Fangen (2020, s.183) beskriver dette med å si at filming over tid kan gi en fordel med at deltakerne blir vant til filmingen og at barn ofte har et mer avslappet forhold til kamera enn voksne. Noe som kan forklare hvorfor video-kamera ikke ble en utfordring som innsamlingsmetode for empiri.

Gjennomføring av deltakende observasjon med video-kamera

Første dagen av observasjonsuken startet med et fellesmøte med barna som tidligere beskrevet. I etterkant av møtet begynte forskerrollen hvor jeg i løpet av en uke skulle følge barna i deres barnehagehverdag for å prøve å dokumentere barns latter på film. Som observatør var det en tredelt rolle, å ha et overblikk på hva barna drev med, lytte etter latter

for å så å være klar med video-kamera. Når barnegruppen delte seg eller gikk til forskjellige steder måtte jeg ta et valg på hvor jeg trodde latteren ville oppstå. Observasjon lærte meg raskt at glede og latter henger tett sammen og at smil kan bli til latter, men ikke alle smil blir til latter. Det var stor forventning hos meg som observatør når gleden var stor hos barna, men jeg lærte fort at det skal noe ekstra til for å vippe glede over til latter.

I begynnelsen kjente jeg ikke til verken barnegruppen, personalet eller rutinene deres. De to første dagene fikk jeg støtte både av personalet og barna om hvor det var lurt å være eller hvem som det var lurt å følge. Etter hvert gikk denne prosessen mer av seg selv.

Gjennom overgangen fra en passiv observatørrolle til en deltakende observatørrolle, ble jeg utfordret til å finne balansen mellom å være til stede og å ikke forstyrre barnas naturlige atferd. Som til vanlig i rollen som barnehagelærer ønsker jeg å være deltagende og støttende, men som forsker måtte jeg holde meg til observatørrollen. Dette innebar å takke nei til lek og å være bevisst på mine handlinger. Jeg ble stadig mer bevisst på hvilke valg jeg måtte ta under observasjonen, som hvilken latter jeg skulle sette søkelys på og hvilken vinkel jeg skulle filme fra. Notater og refleksjoner etter observasjonene bidro til å forbedre min tilnærming og utvikle meg som observatør.

Etter endt dag med video-observasjoner gikk kvelden til å se igjennom empirien og deretter å transkribere empirien. Det kontinuerlige arbeidet med gjennomgang av video materiell ga en oversikt over hva slags empiri jeg hadde innhentet. Innhentede video observasjoner av empiri ga verdifull bakgrunn til å ta valg når jeg havnet i situasjoner hvor latteren oppsto flere steder samtidig. Hvilken latter skulle jeg følge. Valget falt på den latteren jeg hadde minst empiri om. Dette ga et større utvalg i min innhenting av empiri.

Foruten tvil om hvilken latter jeg skulle observere ga videoobservasjon andre utfordringer. Barnegruppen var stor, og det var både mye lyd og mye som foregikk parallelt. Video opptakene inneholder en del støy, men ikke verre enn at det er enkelt å tyde. Under video-filmingen ble jeg bevisst på støyen og måtte fortløpende ta vurderinger på om jeg skulle gå nærmere for å få bedre lyd eller om det ville påvirke interaksjonen jeg ønsket å filme. En større utfordring var min plassering i rommet og vinkelen jeg filmet fra. I enkelte video opptak påvirket vinkelen opptaket ble filmet fra, hvor informasjon om kroppsspråket i noen grad ble mindre synlig. I disse situasjonene kom feltnotatene, som kontinuerlig hadde blitt nedtegnet i etterkant av observasjonene, til nytte som et godt supplement.

Utvalg og omfang av observasjon

For å besvare problemstillingen og innhente empiri var det nødvendig å innhente et utvalg. Empirien skulle basere seg på videoobservasjoner som kunne vært et hinder for å skaffe seg et utvalg. I forkant reflekterte jeg over strategi punktene til Clark, Foster, Sloan og Bryman (2021, s. 396–397) for å få tilgang til utvalget. Et av tipsene var å møte personalet hvor de kunne stille spørsmål og bli inkludert i forarbeidet.

Jeg tok kontakt med en styrer i forkant per epost hvor jeg skisserte formålet med forskningen og tilbød meg å presentere mine funn i etterkant hvis det var ønskelig. Styrer forhørte seg videre med de pedagogiske lederne og videreformidlet kontakt informasjon. Jeg sendte deretter en e-post til den aktuelle pedagogiske lederen som introduksjon før jeg tok kontakt pr tlf. som resulterte i et besøk. Samtykke skjemaer med godkjenning fra SIKT (2022) ble delt ut og samlet inn igjen til ansatte og foresatte med hjelp fra den pedagogiske lederen.

Utvalget til min forskningsoppgave består av en førskolegruppe på 23 barn og med 7 ansatte. Barna i utvalget er født i 2018 og går sitt siste år før skolestart. Det ble innhentet samtykke fra alle som gikk på den aktuelle avdelingen, ansatte og barn. Videoobservasjoner er derfor kun foretatt når avdelingen ikke var sammen med andre avdelinger. Felles utetid er derfor ikke inkludert i observasjonsmaterialet. I den aktuelle barnegruppen tilbrakte jeg 5 dager med 5-7,5 time per dag. Dette ga meg et observasjonsgrunnlag på 8 måltider, 7 samlingsstunder, 5 planlagte aktiviteter, frilek og flere rutinesituasjoner.

Transkribering; video-observasjoner og feltnotater

I etterkant av observasjonsarbeidet begynte arbeidet med å transkribere video-observasjonene supplert av feltnotatene. Hammersley og Atkinson (1996, s. 203) løfter viktigheten av denne prosessen ved å si at hvis ikke jobben blir gjort riktig er det som å sitte igjen med et tåkete bilde. Andre utfordringer er at transkribering av video-opptak skal i tillegg inneholde ikke verbal atferd (Hammersley og Atkinson, 1996, s.216).

Transkribering vil være en bearbeiding av rå empiri. Rå empiri som innhentes i etnografien vil alltid være farget av forskerens kunnskap og posisjon. Forsker kan derfor forstås å farge både innhenting og bearbeidingen av empirien (Hastrup, 2020, s. 65).

Videre i transkriberingen må man bestemme seg for hvor mye av empirien som skal transkriberes og hvor detaljert det skal være. Video transkripsjonene blir sett på som mer

krevende enn lydopptak ettersom den også skal inneholde ikke-verbal kommunikasjon som kroppsspråk (Hammersley & Atkinson, 1996, s. 215–216).

I transkriberingen fra video-opptak til skriftlige video-observasjoner måtte jeg ta et valg av hva som skulle skrives ned. I forskerspørsmålet; *Hvilke rolle spiller latteren i barnehagebarns samspill og hvordan kan denne latteren forstås som inngang til fellesskapet?* Blir det definert at latter og spesielt i samspill er den informasjonen som er sentral å både i innhenting av rå empiri og i bearbeidingen(transkriberingen) å svare på forskningsspørsmålet.

I observasjonen ble alle video-observerte latteruttrykk av barn inkludert, og dermed endel av råmaterialet til bruk under bearbeidingen og valg av empiri. Video-observasjonene inneholdt barns latter. I transkriberingen ble barnas latter i samspill nedskrevet. «Ved fortolkning av hva en handling eller ytring betyr, må handlingen eller ytringen ses i lys av sammenhengen den forekommer innenfor» (Fangen, 2020, s. 213). Detaljer som utgikk i transkriberingen var det som ikke var relevant i lys av sammenhengen f.eks. farger på klærne, klokkeslett, detaljer i rommets utforming osv. Detaljene som ble valgt bort definerte jeg som ikke betydningsfulle for å besvare forskerspørsmålet.

Utforskning av induktiv og deduktiv tilnærming

I planleggingsfasen før observasjonen var min antakelse at funnene mine ville vise at latter er en respons på humor og har en samlende effekt. Jeg hadde til hensikt å anvende deduktiv tilnærming ved å benytte tidligere humorteori, og deretter samle inn empiri som latter (Clark et al., 2021, s. 19). Den innsamlede empirien viste en annen retning enn forventet. Jeg forventet å avdekke at latteren oppsto som en respons på humor, men funnene viste at denne sammenhengen var svakere enn antatt. Isteden viste empirien at latter anvendes i større grad som en kommunikasjonsform enn som en humoristisk respons. Dette tyder på at også en induktiv tilnærming ville vært mer hensiktsmessig fra starten av. Basert på empirien ble det innhentet aktuell teori for å forstå disse oppdagelsene (Clark et al., 2021, s. 20).

Tematisk analyse

Kvalitativ analyse handler om å forstå, fortolke og teoretisere empirien (Hastrup, 2020, s. 601). I denne oppgaven er det benyttet tematisk analyse, gjennom å organisere empirien i mønstre og temaer, som blir oppdaget i analysen av empirien (Braun & Clarke, 2006, s. 79). Hammersley og Atkinson (1996, s. 238) anbefaler at man leser grundig igjennom sin empiri for å oppdage mønstre eller motstridigheter. Videre skriver Hammersley og Atkinson (1996,

s. 203) på slutten av den empiriske innsamlingen kan man foreta en systematisk koding i analytiske kategorier for å identifisere og utvikle det som synes å være de best egnede kategoriene.

Braun & Clarke (2006, s. 87) presenterer 6 mulige steg man kan gå fram i en tematisk analyse. Første steg er bli kjent med ditt empiriske grunnlag, noe som jeg stadig returnerte til. Det startet under transkriberingene fra video-observasjon til skriftlige observasjoner, men jeg måtte stadig returnere tilbake for å se på hva min faktiske empiri beskrev. Steg to er å produsere koder på transkripsjonene. Her fikk jeg flere koder slik som; hvor mange deltok i latteren, var det barn-barn relasjoner eller var personalet med, var det inne eller ute, var det i voksen styrte aktiviteter eller var det i fri lek, hvilken type latter var det og flere lignende kategorier.

Steg tre fra Braun & Clarke (2006, s. 89) er å lete etter temaer basert på kodene. Prosessen med å finne temaene var krevende og inkluderte mange forsøk. Sju ganger kodet jeg temaer, gikk videre til steg fire, fem og til og med steg seks før jeg returnerte til steg tre igjen. Braun & Clarke (2006, s. 94) nevner fire mulige fallgruver; mislykkes å analysere empirien, ingen analyse ble brukt, overbevisende temaer og kun en liten del av empirien passet inn. De tidlige tematiske analysene passet inn under flere av punktene til fallgruvene, spesielt i siste punktet. For lite av empirien passet inn, som resulterte i en svak analyse. Det syvende forsøket gikk igjennom alle seks stegende. Steg fire var å gå gjennom temaene, deretter kom steg fem, definere og navngi temaene før jeg til slutt skulle produsere og presentere empiri (Braun & Clarke, 2006, s. 91–93). *Temaene ble; latter som invitasjon, latter som dialog og latter som vitalitet.*

I steg seks fra Braun og Clarke (2006, s. 83) handlet om å produsere og presentere empiri måtte jeg ta stilling til noen av punktene de introduserte tidlig i artikkelen. Skal beskrivelsene være rike eller et dypdykk i et spor. For å representere empirien min rettferdig har jeg valgt å ha rike beskrivelser for å vise bredden i funnene mine. For eksempel så inneholder latterkategoriene mine to muligheter i forskjellige grader. *Latter som dialog* kan være en latter som alle har glede av, men den kan også være en latter som går ut over noen. Som ordtaket sier «Ler du med meg eller av meg?». Derfor inneholder hver latter inndeling to eksempler for å representere begge sider. For videre rettferdiggjøre at observasjonene mine representerer empirien min oppleves det som uriktig at de to er delt med lik tyngde. De positive observasjonene mine er fem ganger så mange som de med latter som kan såre. Derfor har jeg

her valgt å ha flere eksempler med latter som ikke belaster noen enn latter som kan belaste noen. I funnene vil det derfor være to observasjoner som kan defineres som positive og bærekraftige og en mer utfordrende latter. Ved å vektlegge det på denne måten vises bredden i kategorien, også synliggjøres det for leseren at latter hovedsakelig er en lystig atferd, men uten å neglisjere de negative. På denne måten representerer analysen her et mest mulig riktig bilde av empirien min.

Etikk

NESH (2023, s. 5) har utformet forskningsetiske retningslinjer for å «konstituere og sikre god vitenskapelig praksis». Etiske overveielser preget forarbeidet av masteroppgaven. Ved å velge video-observasjon av barn følger det mange etiske hensyn. I slutten av desember søkte jeg Sikt (2022) om godkjenning til å begynne mitt forskningsarbeid. På grunn av flere etiske krav rundt arbeid med barn og i tillegg video dokumentasjon utvidet de etiske kravene seg og det var en prosess å få en godkjenning. (Vedlegg 3.). Gjennom veiledning av Sikt ble det gitt godkjenning til forskningsarbeidet 16.01.24.

Ved siden av NESH (2023) og Sik (2022)t sine krav opplevde jeg å møte på etiske utfordringer. Blant disse var at jeg hadde samtykke av foresatte og personal til å filme, men barna var for unge til å signere et samtykkeskjema. Menning og Kampmann (2021, s. 151) argumenterer for relasjonelle aspekter ved samtykke. Ved siden av det juridiske og samtykket er det nødvendig å ha en atmosfære der barn kan trekke seg ut. Ved å være var på barnas signaler som uvilje til å delta eller bli filmen så kunne jeg trekke meg vekk. En handling for å vise respekt til barnet som kanskje mangler ord til å uttrykke seg, eller opplevde å være i en underlegen maktposisjon

Under observasjonen opplevde jeg kun to ganger at noen ikke ville bli filmet. Begge gangene var det kroppslige signaler fra barn som fikk meg fra å avstå å filme. I barns lek spurte jeg eller signaliserte om tillatelse til å observer. Signaliserte gjerne med et blick at jeg satt meg ned og ikke skulle forstyrre. Ofte fikk jeg et nikk eller beskjed hvor jeg kunne sitte. I feltnotater har jeg bemerket at barna er rause med å la meg filme og ikke virket plaget av å ha meg der.

Andre etiske utfordringer var i utetiden. På fellesområdet var det mye god lek og mye latter, men det var også flere avdelinger som delte uteområdet. Disse barna hadde jeg ikke samtykke til å filme og valgte derfor å ikke filme eller notere når det var flere på samme uteområde. Dette var et etisk valg som begrenset mitt empiriske grunnlag.

Det var flere andre punkter som påvirket etikken, for å sikre anonymitet er alle navn blitt byttet ut med tilfeldige navn, men med navn innenfor samme kjønn og kulturell bakgrunn. Tidligere under observasjon har jeg beskrevet indre konflikter om å ikke blande rollene mine som pedagog og her som observatør. Under tematisk analyse skrev jeg om hvordan jeg opplevde et etisk ansvar om at funnene mine skulle presenteres slik at det ble synliggjort at barns latter i hovedsak var gledesfylt for alle de involverte.

Kvalitet

Sarah J. Tracy (2010) skriver om 8 trekk for kvalitet for kvalitativ forskning. Kvalitet er begrepet Tracy benytter, men Fangen (2020, s. 236) snakker gyldighet og Clark (Clark et al., 2021, s. 61) referer til blant annet validitet. Her har jeg anvendt meg av Tracy (2010, s. 16) sine kriterier for å kartlegge kvaliteten i oppgaven på bakgrunn av at den blant annet er utformet for å støtte etnografisk forskning.

Det første kriteriet er relevans til emnet. Jeg forsøkt å plassere problemstillingen min i en teoretisk sammenheng og synliggjøre dens relevans i dagens samfunn. Det andre kriteriet vurderer om forskningen har et solid empirisk grunnlag. Jeg har knyttet aktuell teori til mine funn og forsøkt å aktualisere dem gjennom denne sammenhengen. Det bør imidlertid bemerkes at det empiriske grunnlaget er begrenset, som diskutert i etnografidelen av oppgaven. Selv om dette kan begrense generaliseringen av funnene, kan studien likevel gi verdifull innsikt og forståelse av emnet.

Det tredje kriteriet handler om troverdighet, som jeg har forsøkt å oppnå ved å være transparent og åpen om forskningsprosessen. Triangulering, det fjerde punktet, har blitt anvendt for å styrke kredibiliteten, hvor to eller flere forskningselementer samsvares for å øke studiens troverdighet (Tracy, 2010, s. 843). I både teori, funn og analyse har jeg forsøkt å sikre at empirien støtter opp under kredibiliteten.

Det femte kriteriet, resonans, evalueres av leseren og handler om hvorvidt studien kommuniserer effektivt og gir leseren innsikt og forståelse. Det sjette punktet vurderer studiens betydning som et bidrag til feltet, noe jeg har forsøkt å tydeliggjøre gjennom de ulike kapitlene. Etikk, det syvende punktet, har blitt adressert tidligere i oppgaven, og det siste punktet, meningsfull koherens, vurderes gjennom hvordan studien oppfyller sine målsetninger og besvarer forskningsspørsmålene.

Oppsummering av metode

Dette kapitlet gir en systematisk oversikt over metodene som jeg har anvendt i studien. En kvalitativ etnografisk tilnærming ble valgt for å fange opp latteren blant 5 år gamle barnehagebarn sett ut ifra et barneperspektiv. Observasjoner ble gjort ved hjelp av video-opptak for å fange opp barnelatteren. Det empiriske grunnlaget ble samlet inn etter en periode på en uke, som resulterte i 48 transkriberte video-observasjoner med en varighet på 20 sek. til fire minutter. Empirien ble deretter behandlet og analysert gjennom en tematisk analysemetode i tråd med retningslinjene fra Braun og Clark(2006). Gjennom prosessen ble etiske hensyn ivaretatt og kvaliteten har blitt vurdert ut ifra Tracy (2010) sine åtte kvalitetskriterier.

Teoretiske perspektiver

I kapitlet teoretiske perspektiver skal jeg først gjennomgå hva styringsdokumentet til barnehagens praksis rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) uttrykker om latter. Deretter vil jeg utforske relevant forskning som kan være aktuelle å benytte i masteroppgavens besvarelser. Videre vil jeg undersøke aktuell teori om latter og fellesskap for å besvare forskerspørsmålet.

Latter i barnehagens styringsdokumenter

Rammeplanen som styringsdokument gir formål og innsikt i hva og hvordan barnehagen skal møte barn og hvordan den skal forholde seg til ulike forhold i barns opplevelseshverdag. Rammeplanen legger føringer for barns innhold i barnehagen og det er derfor aktuelt å se på hva rammeplanen sier om latter og om latter har en plass i barnehager. Det er interessant å se at latter ikke blir nevnt i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017). Det manglende fokuset på latter krever derfor en vis grad av tolkning når det gjelder å forstå relevansen rundt latter, spesielt siden humor nevnes i barnehagen.

Om humor understreker rammeplanen at barn skal både være medskaper og deltaker av humor (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). Videre sier rammeplanen at i barnehagen skal alle barn oppleve humor både sammen med andre og aleine (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 20). I 2006 versjonen hadde humor større omfang i rammeplanene med 5 referanser til humor, men som nå var heller ikke latter nevnt da (Kunnskapsdepartementet, 2006).

I 2006 skulle barnehagebarn både oppleve og skape humor enten aleine eller sammen med andre. Humor skulle sees i sammenheng med lek, estetikk og kreativitet. I tillegg skulle barns humor forståes som kroppslig og verbal i samhandling med andre barn. Det ble samtidig påpekt at barns humor er en særegen humor, hvor glede og humor er kjennetegn på barns trivsel (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 25,26,28).

Ved å se på latter som et uttrykk for humor så kan man si at latter implisitt framheves to steder i dagens rammeplan (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19–20). Selv om humor er mindre vektlagt i forhold til 2006-versjonen, så har humor fremdeles en plass i dagens rammeplan. Flere definisjoner om latter tolker latter som en form for kommunikasjon eller samhandling med andre (Glenn, 2003, s. 32; Hargie, 2007, s. 3; Svebak, 2003, s. 26). Både kommunikasjon

og samhandling blir nevnt i rammeplanen. Kommunikasjon nevnes 17 steder og samhandling 5 steder. I utvidet forstand kan man si at latter kan sees på som et språk, som nevnes 56 ganger i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Ved å sammenligne rammeplanen i 2006 og i 2017 (Kunnskapsdepartementet, 2006, 2017), kan det virke som om verdsettelsen av humor har blitt redusert i dagens barnehage. Tidligere spesifiseringer av barns humor har blitt utelatt, og nå er barnehagen kun forpliktet til å sørge for at humor preger atmosfæren i barnehagen og bidra til at barn opplever humor gjennom lek (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19–20). Der hvor barnehagen tidligere fikk et mer utvidet bilde av hva humor for barn er, så blir denne begrepsforståelsen nå mer åpen for den enkeltes tolkning av humor. Latter nevnes ikke eksplisitt i noen av rammeplanene, og det overlates dermed opp til leseren å tolke inn latterens rolle i dagens praksis.

Denne masteroppgaven representerer mitt initiativ for å utforske relevansen rundt barns latter og potensielt utfordre tendensen i nedtoningen av humor og glede i barnehagens styringsdokumenter. Nedtoningen av humor har blitt advart av akademikere som Søbstad (2006) og Kibsgaard (2019). Allerede i 2006 påpekte Søbstad (2006, s. 16) at det tenderte mot mindre trykk på humor og glede. I 2019 påpeker Kibsgaard (2019, s. 15) en ytterligere uttynning av barns rom for tull og tøys. Mitt bidrag til dette er å undersøke hvilken rolle latter har, dette kan potensielt resultere i å gi en pekepinn på hva slags effekter en bortprioritering kan bety for barnehage feltet.

Tidligere forskning

I denne masteroppgaven undersøkes situasjoner hvor barns latter oppstår. Her vil jeg se på tidligere forskning både rundt latter generelt og spesifikt om barns latter og humor. Et forskningsteam har sett på forskningsartikler fra 1900-2018 og funnet at 10% av forskningsartikler som omtaler humor referer også til latter (Ruch et al., 2019). Dette antyder at latter ofte sees i sammenheng med humor. Samme artikkel anbefaler også å undersøke sammenhenger mellom latter, humor, lekenhet og munterhet (Ruch et al., 2019), noe som har veiledet meg i å identifisere relevant forskning.

Humor og latter har gjennom historien vært sentrale aspekter ved menneskelige erfaringer og kultur. Frode Søbstad (2006, s. 47) refererer til Platon og Aristoteles tanker om latterliggjøring av andre, som er reflektert i de greske komedier og tragedier. Mange teoretikere som Platon og Aristoteles har undersøkt meningen rundt humor og latter. På

samme måte har Sigmund Freud forsket på barns humor og latter og satt barns humor i et utviklingsperspektiv (Kibsgaard, 2019, s. 20–21).

Flere teoretiske påvirkninger kan nevnes, men jeg begrenser meg til forskningen som springer ut etter kommunikasjonsforsker Howard Gills og biologen Geoff S. Oxford(1970). De er kjent blant annet for sin inndeling av sju årsakssammenhenger til latter. Deres arbeid blir referert til i flere forskningssammenhenger, som blant annet utviklingspsykologen Paul E. McGhee (1979) forskning på humor.

Professor i kommunikasjon Phillip Glenn (2003) har knyttet latter til språk og kommunikasjon, noe som kan bli aktuelt for å besvare forskningsspørsmålet. Helseforskerne May McCreddie og Jon Harrison (2019, s. 287–319) har forsket på de sosiale grunnene til å anvende humor og latter i sosiale interaksjoner. Deres arbeid kan utforskes nærmere for å forstå humorens og latterens påvirkning på fellesskapet. Videre har den norske psykologen Sven Svebak (2003) forsket på de psykologiske og medisinske sidene ved latter, noe som ytterligere kan bidra til å forstå latterens sosiale rolle.

En annen retning innenfor latter og humor kan være karnevalistisk humor, Filosofen Mikhail Bakhtin (2003) presenterte begrepet karnevalisme, som tar sikte på å underholde og frigjøre en fra alvor og bekymringer gjennom parodier og annen humor som sparket oppover.

Parodier kan være belastende for den det gjelder. Kommunikasjon og språkforsker Nancy Bell (2015) studier gir innblikk i hva som skjer når humoren ikke lykkes i å oppnå en positiv resonans blant deltakerne. Forskningen hennes på mislykket humor kan gi verdifull innsikt i kjennetegn og mulige strategier som kan benyttes for å forbedre, eventuelt å rette opp et mislykket humorforsøk. Forsøk på humor og individuelle forskjeller i bruken av humor, har blitt forsket på av psykologen Rod A. Martin (2003). Hans forskning har utarbeidet fire dimensjoner for bruk av humor og latter, som jeg vil utdype ytterligere senere i oppgaven.

Det finnes en del forskning på barns latter og humoruttrykk. McGhee(1979) som nevnt tidligere, har forsket på humorens opprinnelse og dens betydning for barn og deres utdanning, hvor latter er en komponent i humor. Barnehageforskeren Laura Jennings Tallant (Tallant, 2015) undersøker barns humor gjennom en Bakhtinsk karnevalstisk linse som en mulig forklaring av barns humor og ved det utfordre pedagogers syn på barns humor. Denne formen for barns humoruttrykk kan være relevant å undersøke, samt å se videre på pedagogers syn på utfordrende humor.

Barnehageforskeren Elly Singers (2002) forskning omhandler hvordan 2-3 åringer anvender latter, hvor barnas latter er delt inn i tre kategorier. De har jeg brukt som inspirasjon til min tematiske analyse.

Norske barnehageforsker som Ninni Sandvik (2001) og Gunnvor Løkken (2004), har også bidratt med innsikt i de minste barnas latter i barnehagen (0-3 år), kjent som toddlere. Sandvik (2001, s. 37) har gitt innsikt i toddleres hverdag og bruk av latter gjennom småbarns muntre bidrag til barnehagens sosiale miljø. Løkken (2004, s. 32) presenterer begrepet «flirekonsenter», som er et og to åringens påkobling til hverandres latter. Denne latteren kan smitte fra et barn til et annet barn, som en bølge som sprer seg gjennom rommet, eller det kan komme som et samlet utbrudd fra en gruppe barn, som «gledesbobler» som sprekker (Løkken, 2004, s. 76). Selv om Løkken og Sandviks forskning her er på toddlere, kan deres funn være relevant for min studie av femåringer.

Frode Søbstad (2006) har bidratt til å fremheve glede og humor i barnehagesammenheng, mens barnehageforskeren Sonja Kibsgaard (2019) har undersøkt hvordan barnehagens personal møter barns tull og tøys. Hennes forskning viser at «tull og tøys» kan bli begrenset av personalet, som kan ha negative konsekvenser for barns latter og humor. Hvis Løkken (2004, s. 32) sine «flirekonsenter» eksisterer blant fem åringene, er det så rom for å la latterboblen sprekke uten å bli hysjet på? Andre som deler den bekymringen er forsker innenfor pedagogikk, Kirsten Flaten (2021), på lik måte som Kibsgaard løfter fram rollen skolen og barnehage har i hvordan humor fremmes.

I denne delen av masteroppgaven har jeg utforsket teoretiske perspektiver som kan ramme inn studiet mitt. I rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) som er barnehagens styringsdokument finnes ingen omtale av latter, men humor er omtalt to steder. Tidligere rammeplaner (Kunnskapsdepartementet, 2006) har humor blitt vektlagt med mer omfang enn nåværende. Kanskje kan min studie være et lite bidrag til å løfte latteren i barnehagesammenheng.

Begrepsavklaring

I denne delen presenterer jeg teoretiske begreper som er relevant og danner grunnlaget for å besvare problemstillingen. Problemstillingen tar sikte på å undersøke *Hvilke rolle spiller latteren i barnehagebarns samspill og hvordan kan denne latteren forstås som inngang til fellesskapet?*

For å kunne utforske hvilke roller latter spiller blant barnehagebarn, kreves det en gjennomgang av relevante begreper om emnet latter. Jeg vil starte med å presentere humor generelt og deretter gå mer detaljert inn i kunnskap om latter.

Humor

Å definere hva humor er, oppleves utfordrende, da begrepet inneholder en rekke tolkninger og perspektiver. Som Søbstad (2006, s. 44) påpeker, er det like utfordrende å definere humor som det er å definere lek. ettersom det finnes mange oppfatninger av hva lek er. Dette gjør det utfordrende å velge en samlebetegnelse. Dette bekrefter Rod Martin (Kuiper & Martin, 2016) i et intervju hvor han nevner at humor er et mangefasettert konsept, noe som gir en entydig definisjon komplisert.

Til tross for dette, så velger jeg en definisjon fra snl.no, som beskriver humor som « evnen til å oppfatte det morsomme i en situasjon eller sans for det komiske» (Nilstun, 2023). Dette er en åpen og inkluderende definisjon som ikke ekskludere noen elementer. Kritikken kan være at dette gjør definisjonen vag.

Søbstad (2006, s. 56–62) har sett på innholdet i barns humor og har kommet fram til fem perspektiver. Språklig humor er lek med språket, som rim og ordspill. Inkongruenshumor er gjerne fysisk som spillopper, klovning og former for tull og tøys. Aggressiv humor går på bekostning av andre eller seg selv som latterliggjøring eller hån. Tabu humor berører tabuene. Siste er barnehumor med samfunnsperspektiv som er knyttet til samfunnsmessige fenomener. Alle disse 5 perspektivene på humor kan gå inn i hverandre og vil endre seg ut fra miljøet man er i. Som f.eks. er hva som defineres som tabuord avhengig av miljøet man omgås i.

Innholdet i humor kan gjenspeile seg humorstilen som Martin (2003) og hans team forsket på rundt hvilke humorstiler som blir benyttet. Disse humorstilene kan være en automatisk respons som man har latent i kroppen og tyr til i visse situasjoner, men nødvendigvis ikke er et bevisste valg. Humorstilene ble delt inn i fire kategorier; Tilknyttet humor innebærer å underholde andre med morsomheter eller engasjering i småprat. Stilen er vennlig og bekrefter andre og seg selv. Selvforbedrende humor kan knyttes til å bruke humor til å regulere følelser. Denne stilen brukes hovedsakelig innover mot en selv. Aggressiv humor innebærer latterliggjøring, erting sarkasme og er en nedsettende humor som kan innebære manipulering og underforståtte trusler. Selvødeleggende humor inneholder underholdning av andre på egne vegne, som f.eks. klassens klovn. Denne humorstilen kan tyde på at utøver kamuflerer et

følelsesmessig behov (R. A. Martin et al., 2003). Humorstilene kan gi en forståelse hva humoren er et uttrykk for og kanskje gjøre det lettere å se mennesket bak humoren.

Latter

Latter og humor blir av mange sett som to sider av samme mynt, slik som journalisten Korneliussen (2006) folkelig skriver «Latter er den fysiologiske responsen på humor». Ved å se på latter kun som en respons på humor, oppnår vi en begrenset forståelse av latter. McCreaddie og Harrison (2019, s. 299) referer til Pfeifer som omtaler latter som utfordrende, ved at latter kan være en fysiologisk bestemt atferd som blinking, eller som en kulturelt bestemt oppførsel, eventuelt som et språk. Diskusjonene rundt hva latter er, er mangfoldige og avhengig av hvilket perspektiv man ser latter. Om man ser latter innenfor kommunikasjon, helse, psykologi eller andre områder.

Latter blir av Hargie (2007, s. 3) definert som en av åtte kommunikasjonsferdigheter i samspill og poengterer «these are included as ‘core’ skills as they occur to a greater or lesser degree in most interactions». Dette er med på å synliggjøre at humor og latter kan sees ut til å ha en tett sammenheng med kommunikasjon.

Svebak (2003, s. 26) på sin side poengterer at latter som en «bestemt form for kroppsspråk som forteller andre at den som ler, er i en bestemt affekt og derfor også i en bestemt mental tilstand. Med et faguttrykk kan vi si at latter isolert sett er en form for vokalisering». Man kan forstå Svebak som at latter er den menneskelig stemme når ord ikke strekker til i kommunikasjonen. Med andre ord latter kan være en respons på humor, men trenger ikke å være det.

Glenn (2003, s. 32) utvider Svebaks definisjon med å påpeke at latter kan forstås som en refleks, sosial høflighet eller som en fornærmelse. Latteren blir tolket og gitt mening av andre, i tillegg til annet som kan påvirke latteren. Videre dukker latteren tidlig opp i livet og utvikler seg raskt i kompleksitet. Dette er beskrivelser som man kjenner igjen fra verbal kommunikasjon. Kommunikasjon dukker opp tidlig i livet og utvikler seg raskt i kompleksitet, er sterkt sosialt, og med tilstedeværelse av andre former kommunikasjonen.

I denne oppgaven har jeg valgt å se på latter som den verbale lyden som uttrykkes, som i Svebak (2003, s. 26) sin definisjon, men vil også anerkjenne det tette båndet latter har både til humor, kommunikasjon og interaksjon.

Latterens påvirkning

Latter utgjør en del av menneskelig kommunikasjon og uttrykker seg gjennom både lyd og kroppsspråk. Det at latter kan høres og sees er et poeng i seg selv uttrykker Svebak (2003, s. 26), der smil er synlig er latter både synlig og kan høres. Ved at latter både er synlig og lager lyd så blir latter et signal utad på hvem du er og hva du ønsker å formidle. Svebak (2003, s. 26) sammenligner latter med en menneskelig stemme, hvor alle har sin personlige stemme og latter. Den personlige latteren kan bli gjenkjent av andre, men også signalisere til andre en ordløs melding om et subjektivt forhold av affekt. Latter kan variere og uttrykke seg i ulike former som fnis, hånlatter, humring eller latterbrøl. Hver latter type har sine nyanser, som synliggjort av Oxford and Gils (1970) sine syv latter kategorier.

Ikke bare høres og sees latter, men latter gjør livet mer morsomt hevdes det av sosiolog Ben Fincham (2016, s. 106,107), som oppgir at flere av hans informanter peker på latter som en nøkkelfaktor for at man har det gøy. Fincham beskriver derfor latter som en konkret ingrediens i det å ha det moro. Men advarer at selv om mange tar latter for gitt, så er det ikke en forutsetning for å ha det moro. At latter er en ingrediens i å ha det gøy, kan beskrives best slik; hva kom først høna eller egget? Har man det gøy fordi man ler eller ler man fordi man har det gøy?

Som Fincham kan latter sees på som en ingrediens i å ha det gøy så kan en annen ingrediens være ifølge Addyman (2018) at man i selskap med andre øker latteren. "I gjennomsnitt lo barn åtte ganger så mye i selskap med andre enn alene, og smilte nesten tre ganger så mye"..

Forskningen til Addyman antyder ikke nødvendigvis at latteren er årsaken til samspillet, men heller at latter først og fremst er sosiale signaler istedenfor reaksjon på humor.

Sosiale signaler kan fremmes gjennom latterens interaksjoner som Glenn (2003, s. 2) uttrykker med å si «In short, the careful study of human laughter reveals much about its forms, functions, and uses, and such study reveals much about human communication in all its facets.». Ut ifra dette er latteren en utvidet del av kommunikasjonen som gir utstrakt informasjon om hva som skjer i interaksjonen. «Approaches that explain laughing solely as individual behavior, neglect its essentially interactional nature» (Glenn, 2003, s. 163). Dette peker mot at det er en økt sannsynlighet for latter i fellesskap sammenlignet med latter for seg selv, og enda større sannsynlighet for latter når latteren deles med noen som allerede ler. Ut ifra dette kan man forstå at latter påvirker den sosiale interaksjonen.

Denne forståelsen korresponderer med Løkken (2004, s. 32) sine beskrivelser flirekonserter, hvor latteren oppfattes å påvirke interaksjonen ved at barna toner seg inn på hverandre og skaper en bølge av latter som sprer seg ut i rommet. Samtidig fremhever Søbstad (2006, s. 98) at det ser ut til å være en sammenheng i det å skape humor og verdsette egen og andres humor. Barn som ler mye, viser seg å være de som ofte finner på det som kan oppfattes som morsomt.

Humor og latter kan ikke garantere evig liv tyder Svebak (2003, s. 199) sin forskning på humor og helse, men konkluderer at forskning på at vennlig humor gir bedre samliv mellom mennesker og virker å begrense helseskadelige effekter av stress. De positive effektene latter har kan virke inn på mennesker og oppleves som påfyll inn i gnisten til livet. Søbstad (2006, s. 9) beskriver dette med å si «Jeg ler, altså lever jeg». En omskriving av Descartes sin «Jeg tenker, altså er jeg. Ved å skrive «Jeg ler, altså lever jeg» fremmer Søbstad sin forståelse av latter som essensielt for menneskers trivsel og glede.

Barns latter

Som tidligere nevnt, viser forskning at barn kan le av humoruttrykk og at latteren kan påvirkes av sosiale faktorer. Glenn (2003) og Løkken (2004) nevner blant annet at latter har et sterkt sosialt element. Singer (2002) sin forskning på 2-3 åringer forsterker at barns latter søker det sosiale og har kommet fram til tre grunner til at barn ler. 1, Sosial latter; Barn ler fordi de tar kontakt, hilser, bekrefter eller forhandler. 2, Le av inkongruens; Barn oppdager eller skaper noe absurd. 3, Barn ler av funksjonsglede, som er en uttrykk for at man er fornøyd eller tilfreds; Når de er i aktivitet som å løpe eller fordi de nå har mestret noe (Singer, 2002).

I barnehagesammenheng har flere forskere sett på sammenhengen mellom latter, humor og mellommenneskelige relasjoner. Sandvik (2001) har på samme måte som Løkken (2004, s. 32) sett på toddlernes uttrykk og kobler latter til munterhet. Der Løkken skriver om flirekonserter benevner Sandvik latter som en kroppslig bølge som fører en nærmere hverandre. Latter og munterhet handler ut fra Sandvik om tilkobling og tilhørighet (Sandvik, 2001, s. 40). Gjennom å etterligne hverandre, viser barn at noe er morsomt samtidig deler de mening med hverandre. På denne kroppslige måten forstår barn at nå skjer det noe gøy og i delingen økes gleden ved forsterket latter både individuelt og som gruppe. Dette kaller Sandvik (2001, s. 31–33) for et komplimenterende samspill, hvor en handling inneholder et budskap om neste bevegelse. Denne gjensidigheten i komplimenterende samspill refererer

barnehageforskerne Anne Tove Fennefoss og Kirsten Elisabeth Jansen (2020, s. 45) med å si at «Gjensidighet kommer til uttrykk i både non verbal kommunikasjon og verbal kommunikasjon. På den måten bekrefter man hverandre og gir verdi til fellesopplevelsen».

Der Sandvik, Løkken og Fennefoss & Jansen (Fennefoss & Jansen, 2020; Løkken, 2004; Sandvik, 2001) ser på latter og munterhet som noe som handler om tilkobling og tilhørighet utforsker Barnehageforskerne Leslie E. Cameron, Katherine M. Kennedy og Catherine A. Cameron (2008) hvordan barn bruker latter og humor til å etablere, styrke og forhandle relasjoner. Latter og humor blir brukt for å få tilgang til å utforske og forhandle i sitt liv som igjen kan fremme tilkobling og tilhørighet ut fra en selv som individ i fellesskapet (Cameron et al., 2008).

I tillegg viser en studie av psykologene Elena Hoicka og Nameera Akhtar (2012, s. 4) hvordan barns humorutvikling reflekterer at barn har en sosial og kognitiv forståelse av humor. Ved å undersøke 2-3 åringer sine humorproduksjoner viste forskningen deres at barn over 2 år begynner å produsere ny humor, som indikerer en forståelse av humor som et kommunikasjonsmiddel og verktøy for sosiale interaksjoner.

At barn benytter latter både til å søke tilknytting, etablere og forhandle i relasjoner, samt er bevist sin evne til å skape ny humor (Cameron et al., 2008; Fennefoss & Jansen, 2020; Hoicka & Akhtar, 2012; Løkken, 2004; Sandvik, 2001). Slik kan man også forstå Bakhtin (2003) sine teorier av latterens posisjon under middelalderen med sine tanker om det karnevalske.

Bakhtin (2003) ser på latter som både samlende og en måte å vise motstand på. Om latterkulturen sier Bakhtin (2003, s. 61) at «Latteren var like universell som alvoret, den var rettet mot verden i sin helhet». Tallant (2015) kobler Bakhtin sin teori til hvordan småbarns humor opptrer på en måte som kan forstås som karnevalesk. Eksempel er barns latter som kan utfordre autoritet, tøyse med tabuer og klovning. I denne sammenhengen så kan man si at barn ler både for å vise motstand blant annet for frykt og motstand mot alvoret. Som Bakhtin (2003, s. 106, 68) poengterer med «Latteren viser alvoret», samt «Latteren innebar en overvinnelse av frykten».

Hvorfor barn ler er kompleks, responsen kan forstås utfra flere perspektiver som nevnt over. Samlet sett kan man si at barns latter spiller en viktig rolle i barns sosiale interaksjoner og kan også bidra til å håndtere eller sette seg i vanskelige posisjoner.

Latterens bakside

Latter og humor kan ha en bakside som Søbstad (2006, s.108) kaller den problematiske humoren i barnehagen. Den problematiske humoren inneholder det som kan såre, krenke, provosere eller skade andre. Bell (2015), er en annen forsker som tar opp nettopp dette med sin forskning rundt humoren/latteren som er mislykket. Ved å definere humoren/latteren som mislykket kan leseren få inntrykk av at intensjonen er noe annet enn resultatet (Bell, 2015, s. 164–165). Innenfor mislykket humor kan man finne; mangel på forståelse, krenkelser, opplevelse av å være misforstått, bryter sosiale normer og annet.

I møtet med mislykket humor kan det være utfordrende å forstå om humoren/latteren er mislykket hos mottakeren eller senderen, eventuelt i begge ledd. Eksempel kan være: misforsto mottakeren budskapet eller mislikte mottakeren budskapet? Ved å se på humoren som mislykket kan det tenkes at her trenges det å avklare hva som skjedde. Ved å benytte begrepet problematisk humor så det forstås at til et problem trenger en løsning. Søbstad (2006, s. 109-111) kommer med 8 forslag til personalet i barnehagen for å møte problematisk humor. Forslagene er; Vær i forkant av situasjonen, vri over til noe positivt, ignorer problematisk humor, si fra om det som ikke aksepteres, forklar hvorfor noen typer humor ikke er akseptert, lær barn å ta andres roller ved uønsket humor, bruk rollespill og anvend dramaøvelser.

Å utøve humor er risikofylt atferd, hvor utøveren i relasjonell sammenheng kan ha alt å vinne eller alt å tape. Her spiller de sosiale kodene inn og kan påvirke vår definisjon av humor. «Vår dømmekraft på hva som sees på som «god humor» formes av likesinnede og andre vi indentifiserer oss med, og begrensningene på hva som blir sett på som god humor i reaksjonene humoren møter.» (Bell, 2015, s. 167).

Å anvende humor for å få tilgang inn i felleskapet er beskrevet i avsnittet over. Dermot kan det være utfordringer hvis individets humor ikke blir godtatt av sine likesinnede og barnet ikke lar seg inkludere inn i den godtatte humoren. Barnehageforskerne Lucy Amelia James and Claire Louise Fox (2019) referer til Klein og Kuiper at selvdestruktiv humor kan reflektere usikkerhet og lav selvtillit, noe som kan være lite tiltalende for andre. Humoren de anvender kan gå på egen eller andres bekostning i et forsøk på aksept hos andre, eventuelt et forsøk på å forskuttere andres kommentarer. Denne typen humor kan være et resultat av å ha opplevd avvisning og utsatthet.

Søbstad (2006, s. 109) sine forslag for hva vi gjør i møte med problematisk humor kan være et godt verktøy sammen med den utvidede forståelsen Bell (2015) gir om «Failed humor in interaction» for å støtte humoruttrykk.

Fellesskap

Til nå har jeg redegjort for teori om latter og nå vil jeg utforske begrepet fellesskap. Dette innebærer å undersøke teorier og definisjoner knyttet til fellesskap og dens betydning i barnehagemiljøet, før jeg avslutter med å velge en definisjon for fellesskap som skal anvendes i analyse og drøfting.

Innenfor studier om barns oppvekst og utvikling understreker barnehageforskere Ellen Os og Brit J. Eide (2013, s. 209) at « En god barndom handler bant annet om at barn skal oppleve tilhørighet til gruppen og deltakelse i gruppens fellesskap». Opplevelse av tilhørighet og deltakelse av fellesskapet preger hverdagen til barnehagebarn og Os & Eide peker på at hovedvekten av barn i barnehagealder går i barnehage og det innebærer at barnehagebarn lever i et gruppeliv med mange og ulike relasjoner.

Innsikt om viktigheten av fellesskap synliggjør rammeplanen med hele 27 referanser til fellesskap og betydning i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2006). Den første referansen finner man i begynnelsen av rammeplanens verdigrunnlag. «Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Men med fellesskap hva ligger i det og hvor mange deltakere må til for å definere noe som et fellesskap?

Maritta Hännikäinen (2007) beskriver et fellesskap som bestående flere eller mindre deler, helt ned til to. I tillegg til at et fellesskap kan være en liten enhet sier Os & Eide (Os & Eide, 2013, s. 115) at «et fellesskap er ikke en monolittisk, udelelig enhet». Dette indikerer at det finnes variasjoner av fellesskap både i form av antall deltakere, subkulturer og sammensetning av individer med både perspektiver og interesser. Disse forståelsene av fellesskap vil derfor ikke begrenses til noe annet enn at et fellesskap består av mer enn en, og et individ kan være medlem i flere fellesskap.

Os og Eide påpeker at hvis man skal ha mulighet til å danne positive relasjoner i fellesskapet så må man ha mulighet til selv å være aktiv og deltakende (Os & Eide, 2013, s. 211).

Hännikäinen (2007) har utviklet en definisjon i tre deler av *togetherness* som her oversettes med fellesskap, men kan også oversettes med samvær. «(1) *togetherness* related to emotions, empathy and loyalty, (2) *togetherness* related to special attention to each other, and (3) *togetherness* related to cooperation». Hännikäinen spesifiserer at de tre kriteriene til fellesskap kan være overlappende og inneholder både verbal og ikke verbal kommunikasjoner.

På bakgrunn av Hännikäinens definisjon har Ellen Os og Brit J. Eide(2013, s. 215) oversatt og tilpasset Hännikäinen sin definisjon til å bli. «Fellesskap kan blant annet kjennetegnes av emosjonelle bånd mellom deltakere, opplevelse av tilhørighet i gruppen, samtidig som det enkelte barn, i tillegg til å være en del av gruppen, blir møtt ut ifra sine individuelle forutsetninger». Os og Eide sin oversettelse inneholder ordet tilhørighet og det å bli møtt ut ifra egne individuelle forutsetninger, som ikke er i Hännikäinen sin definisjon. Allikevel kan man argumentere for at man vil oppleve tilhørighet i fellesskapet når man oppfyller Hännikäinen sine tre kriterier og samtidig kan man si at ved å gi hverandre spesiell oppmerksomhet og ved å samarbeide ligger det implisitt at man blir møtt ut ifra egne forutsetninger. I min forståelse for fellesskap vil jeg legge til grunn Hännikäinen sin definisjon av fellesskap. Hännikäinen (2007) sine tre kriterier vil brukes til å se om latter kan være en inngang inn til fellesskapet.

Et fellesskap er knyttet til emosjonelt bånd mellom deltakere samt empati og lojalitet som kan manifestere seg og styrkes ved å dele glede gjennom deltakelse til fellelek. Hännikäinen legger vekt på både det verbale som å dele glede ved å gi komplementer og fysisk glede som å gi en klem. Det å vise omsorg for hverandre og å være lojal er også et viktig punkt for fellesskap (Hännikäinen, 2007).

Fellesskap som kan knyttes til å gi særskilt oppmerksomhet til hverandre går på at medlemmene i fellesskapet føler at de har en plass i gruppen ved at de blir sett og hørt. Det å ha felles referanser kan gjøre at man opplever en tilhørighet i gruppen (Os & Eide, 2013, s. 220). Et punkt som kan gi opplevelse av oppmerksomhet til hverandre er å fokusere på likheter. Likheter kan gi oppmerksomhet verbalt med å sette ord på som «Vi har lik genser» eller kroppslig med å kopiere og imitere for å synliggjøre likheten, som ved å bevege seg på samme måte. (Os & Eide, 2013, s. 217).

Fellesskap knyttes til å samarbeide synliggjøres i at man blir med på hverandres aktiviteter, forhandler og planlegger sammen. Det legges vekt på at man har mulighet til å være aktivt

deltakende. I rammeplanen kan dette punktet gå under medvirkning, hvor man legger til rette for og oppmuntrer til å gi uttrykk egne meninger (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27)

For å besvare oppgavenes forskningsspørsmål legges det her til grunn Hännikäinen sine tre kriterier for fellesskap; emosjonelle bånd, empati og lojalitet til deltakerne, en særskilt oppmerksomhet til hverandre og fellesskap knyttet til at man samarbeider. Videre understreker Os og Eide sine studier om barns oppvekst betydningen av tilhørighet og deltakelse i fellesskapet, noe som også reflekteres i barnehagens rammeplan (Kunnskapsdepartementet, 2017; Os & Eide, 2013, s. 215).

Oppsummering

I denne teoretiske bakgrunn har jeg sett på tidligere forskning rundt latter og relevant teori for hva humor er i forhold til latter, hva latter er, hva latter gjør, hvorfor barn ler, sett på latterens bakside og til slutt utforsket begrepet fellesskap med utgangspunktet i rammeplanen og relevant teori. Gjennom referanser av Hännikäinen har jeg sett på at fellesskap kan bestå av mindre enheter og definert tre kriterier som er med å bekrefte et fellesskap (Hännikäinen, 2007). De tre kriteriene vil være med videre for å besvare; *hvordan kan denne latteren forstås som en inngang til fellesskapet?* Gjennom å analysere hvordan latteren benyttes som en inngang til fellesskapet vil det gjøres via Hännikäinen tre kriterier til fellesskap.

Presentasjon og analyse av funn

I dette kapittelet presenterer jeg funnene mine om barns latter, som er inndelt i tre hovedtemaer. Hvert tema blir synliggjort med tre observasjoner for å vise bredden i empirien. Analysens tre hovedtemaer er: Latter som invitasjon, latter som dialog og latter som et uttrykk for vitalitet. Disse inndelingene lar meg utforske ulike aspekter av barns latter og dens funksjon i sosiale interaksjoner.

I likhet med Ella Singer, som diskuterer kilder til latter, har jeg funnet det hensiktsmessig å organisere mine funn på en lignende måte. Singer (2002) så på to til tre åringers kilder til latter og delte de inn i; sosial latter, inkongruenslatter og gledeslatter.

Imidlertid måtte jeg tilpasse Singers (2002) inndeling til mine egne funn, mine observasjoner krevde noen modifikasjoner. Derfor har jeg utvidet noen kategorier og kombinert andre for å bedre representere mine funn. Om endringene skyldes at mine funn baserer seg på 5 åringer, mens Singer sine funn baserte seg på 2-3 åringer eller om det er andre aspekter er jeg usikker på.

For eksempel har jeg utvidet Singers "sosial latter" til to separate kategorier: latter som invitasjon og latter som dialog. Samtidig har jeg kombinert Singers «inkongruens» og «glede» til en ny kategori kalt vitalitet, inspirert av Kibsgaard (2019). Denne tilpasningen tillot meg å bedre reflektere over variasjonen i barnas latteruttrykk og latterens funksjon i ulike kontekster.

Disse tre inndelingene gjorde det mulig for meg å plassere alle 48 video-observasjonene mine under en av disse tre. Under latter som invitasjon hadde jeg 16 observasjoner, latter som dialog hadde 11 observasjoner og under latter som uttrykk for vitalitet var det 21 observasjoner.

Latter som invitasjon

Den første kategorien er; *Latter som invitasjon*. Singer (2002) identifiserer sosial latter som en av sine kategorier. Mine funn av barns latter synliggjør at latteren har en sosial funksjon, og den peker mot at den sosiale funksjonen har to forskjellige intensjoner. I det følgende vil jeg fokusere på *latter som invitasjon* til sosial interaksjon, hvor latteren kan oppleves som en utstrakt hånd til kontakt. Observasjonene viser at barn ikke nødvendigvis starter kontakt med

andre gjennom tradisjonelle hilsener eller invitasjoner til lek, men heller gjennom latter. Dette kan ses som en form for kommunikasjon der ord alene ikke alltid er tilstrekkelige, men at en latter kan være en forsiktig føler ut for å invitere til samspill.

I det følgende vil jeg presentere tre videoobservasjoner som illustrerer denne kategorien, og diskutere hvordan barns latter fungerer som en invitasjon til sosial samhandling.

Latter som en håndsuttrekning

Elisabeth (5 år) står på toppen av akebakken med akebrettet sitt og ser usikkert ned. Blikket hennes flakker, og hun holder hardt på akebrettet. I bunnen av den korte akebakken står Amina (5 år) og roper «Rutsj ned! Det er gøy Elisabeth». Amina får ingen respons fra Elisabeth. Elisabeth står på toppen og titter ned. Amina ser på Elisabeth en stund før hun løfter armene ut og ler forsiktig «tihhi» latteren går over til et smil og hun roper med mild stemme «Kom» og avslutter med mild latter «thihithi». Elisabeth smiler forsiktig og før hun rutsjer ned ser hun på Amina igjen. Amina ser i øynene til Elisabeth og ler igjen, «tihhi» og Elisabeth rutsjer ned. I bunnen av bakken møter hun Amina. Amina ser på Elisabeth med store øyne og Lise ser tilbake i Aminas øyne. Begge begynner å smile før de igjen begynner å le «thihhi». Latteren sklir tilbake til et smil og blikket går til toppen av bakken, mens de går opp til toppen igjen.

I observasjonen møter man Elisabeth og Amina som er ute og aker. Amina prøver å motivere Elisabeth til å ake ned med å rope til henne. Amina kan virke som hun gir opp med å verbalt motivere Elisabeth. Amina prøver en annen taktikk. Kanskje tenker Amina at ved å vise den kroppslige opplevelsen Elisabeth har i vente så vil Elisabeth tørre å rutsje ned? Kan latteren være Amina sin invitasjon og en illustrasjon på gleden Elisabeth har i vente? Kan det være latteren som var den avgjørende faktoren som gjorde at Elisabeth turte å rutsje ned bakken? Latteren kan ha vært som en utstrakt hånd som inviterer og nede i bakken kan latteren vært utløst av glede og lettelse.

Latter som styrker mot

I uteleken har Roger (5 år) og Edvin (5 år) lagt et akebrett oppå en parkbenk. Akebrettet stikker to tredjedeler ut fra benken. På snøen ved parkbenken sitter Roger og Edvin og ser

opp på akebrettet. Roger trekker blikket fra benken til Edvin, Edvin møter blikket til Roger. «Tror du jeg tør å sitte på akebrettet?» sier Roger. «Jeg tør ikke» sier Edvin. «Jeg tør» sier Roger, smiler og klatrer opp på benken. Oppå benken ler han nervøst, «he he he». Mens han sitter ved siden av akebrettet. «Tør du?» sier Edvin før han snakker igjen, «Du kommer til å falle». «Jeg tør» sier Roger. Roger går forsiktig på enden av akebrettet, men holder seg fast i parkbenken. Han holder fast ved å ha mesteparten av overkroppen på benken, mens rompa er på akebrettet. Blikkene deres møtes og Edvin ler «thihihi». Roger ler forsiktig også «hehe» før han slipper tak i benken med hendene og ved å rette overkroppen oppover. Tyngdepunktet endres, og Roger ramler rett ned på snøen. Edvin ser det hele utløpe seg med et forskrekket blikk. Roger løfter hodet ut av snøen og smiler til Edvin. Når blikkene møttes, begynner begge å le. «hehehehehehehehehe». Etter å ha ledd i noen sekunder sier Edvin «Jeg hadde ikke turt.» Deretter ser de på hverandre og starter å le, «hehehehehehehe»

Roger utfordrer seg selv til å sitte på et akebrett som er utenfor kanten. Edvin advarer Roger om at dette ikke er trygt, som kan indiker omsorg og ønske om å beskytte. Til tross for dette forsetter Roger med å manne seg selv opp til å gjennomføre.

Når Roger forsiktig beveger seg ut på akebrettet, kan det virke som om de kommuniserer gjennom blikkontakt og latter. Latteren til Edvin kan tolkes som en respons på en komisk situasjon, men kan også sees på som en form for støtte eller oppmuntring til Roger. Det kan nesten virke som Edvin forstår at Roger kommer til å gjennomføre, men trenger litt støtte. Edvins latter kan tolkes som en støtte i form av en indirekte oppfordring til å fullføre handlingen som bidrar til å skape en atmosfære av oppmuntrende deltakelse.

Da Roger til slutt faller ned i snøen, reagerer Edvin med et forskrekket blikk som kan tolkes som tegn på bekymring eller sympati. Når Roger løfter hodet ut av snøen og smiler til Edvin, møtes deres blikk og latter. Den felles latteren som oppstår, kan tolkes som en form for lettelse eller triumf. Påfølgende av latteren får Roger skryt av Edvin ved å si at han selv ikke hadde turt det Roger nå gjorde og avsluttes med mer delt latter. Edvins latter styrker Rogers mot som bidro at han gjennomføre og resulterer i en felles seier med Roger.

Latter for å invitere seg selv inn

Nora (5 år) og Hermine (5 år) lager snømann sammen. De har brukt mye tid på å få snømennene i riktig størrelse og en snømann består av to snøballer. Nora og Hermine har

jobbet lenge med snømennene sine. Nora går vekk og er borte en stund før hun er tilbake med pinner i hånden. «Dette kan bli øyne og munn» sier Nora. Nora ser på snømennene og på Hermine før hun sier, «Vi trenger hender også. Jeg kan hente.

Vidar (5 år) har gått litt fra aktivitet til aktivitet og går nå bort til Hermine som knekker pinnene i mindre biter. «HEHEHEHE» ler Vidar mens han fikler og pirker i stykker noe av snømennene. «Vidar slutt» sier Hermine og dytter hendene til Vidar bort. Vidar hopper og ler.

«Vil du hjelpe meg å ta øyne på snømannen» spør Hermine Vidar. Vidar sin kropp blir stille, han smiler og ler forsiktig, «thi hi». Hermine gir Vidar noen pinnebiter i hånden. Vidar smiler og ser Hermine inn i øynene. Vidar har store uhåndterlige votter på, en del av pinnene faller ut av hånden hans. De siste pinnene som han har i hånden prøver han å plassere som øyne, men etter noe forsøk så fall de også ut av hånden. Nå begynner Vidar å smile og le høyt før han begynner å slå på snømannen. Mens Vidar har prøvd å plassere øyne på den ene snømannen så har Hermine plassert øyne på den andre snømannen, men nå ser hun hva han gjør. Hermine skriker «VIDAR IKKE GJØR DET. VIDAR SLUTT». Vidar ler høyere og høyere mens han ødelegge mer av snømannen. Nora kommer tilbake og ser hva som skjer. «VIDAR SLUTT». Jentene samarbeider med å dytte Vidar vekk fra snømannen, men da går han til den andre snømannen og begynner å ødelegge den. Hele tiden ler han med et smil om munnen, «HEHEHEHE». Jentene får igjen dyttet han vekk og Vidar går videre til en ny snømann.

Det samme skjer igjen. Vidar løper bort til en snømann noen har laget, men han smiler og ler før han begynner å ødelegge snømannen. Igjen og igjen blir Vidar sendt vekk. Når Vidar kommer til sin sjette snømann, sitter Henrik (5 år) med snømannen. Henrik pirker med en pinne i snømannen når Vidar kommer hoppene i full latter og boksende hender. Boksehendene begynner å knuse snømannen til Henrik. Henrik ser på i et øyeblikk og blikkene deres møtes. Begge ser på hverandre, begynner å smile og deretter å le. Etter å ha ledd mens blikkene møtes så går de i gang med å knuse snømannen i full latter. Etter at snømannen er helt borte sier Henrik «Det var gøy. Skal vi gjøre det igjen». «hehhehe Ja, da må vi lage en snømann til» sier Vidar. Og begge guttene setter i gang med å lage snømann.

I denne video-observasjonen møter man Vidar. Fra utsiden så kan man se en gutt som ødelegger snømannen som Nora og Hermine har strevd med å lage. Vidar ler og begynner å ødelegge snømannen, men Hermine får stoppet han og inkluderer Vidar i aktiviteten.

Dessverre er vottene til Vidar store og uhåndterlige for pirkearbeid og gjør oppgaven så

vanskelig at Vidar returnerer til opprinnelige strategien med, latter og knusing. Vidar har flere forsøk på å finne noen å leke med før han møter på Henrik, som møter Vidar på hans lek.

Gjennom å se på Vidar sin latter som en lekinvitasjon og ikke som en ondsinnet latter så kan man forstå at Vidar ønsker kontakt. Vidar ønsker kanskje å komme i lek, men strategien han velger er utfordrende for andre å møte. Hermine ser Vidar, men Vidar møter en utfordring i klumpete votter som gjør at han gjenopptar sin opprinnelige strategi for å få kontakt. I møte med Henrik så deler Vidar og Henrik et syn på knusing som er positivt og morsomt.

Latter som invitasjon kan peke mot at barns latter fungerer i å ta eller oppnå kontakt.

Observasjonene viser at barna initiere kontakt ved å etablere øyekontakt før de ler, eller ved å peke ut noe av interesse og deretter le. Denne formen for "latter" ser ut til å kommunisere ut i form av latter en invitasjon til den andre parten om å delta i et felles øyeblikk av forbindelse.

Mine funn og analyser av latter som invitasjon viser observasjoner at barns latter kan være en mulig inngang til sosial kontakt. Latter fungerer som en form for kommunikasjon som inviterer til deltakelse og felles glede. *Latter som invitasjon*, viser seg gjennom barns initiativ til å le før eller under interaksjoner, noe som antyder en invitasjon til felles opplevelser. Selv om latter ofte fører til etablering og styrking av sosiale bånd, er det viktig å erkjenne at ikke alle forsøk på å initiere kontakt gjennom latter er vellykkede.

Observasjonen viser også at bruken av latter som invitasjon ikke alltid fører til en vellykket interaksjon. Latteren kan bli møtt med avvisning eller misforståelse, og visse tilnæringsmetoder kan være uheldige eller feiltolket. Som med alle invitasjoner, kan latteren resultere i både suksess og fiasko.

Gjennom konkrete eksempler blir det tydelig at latter spiller en rolle som et middel for å oppmuntre til aktiv deltakelse og felles opplevelser blant barn. Latter observasjonene viser at det tas hensyn til individuelle behov og forutsetninger i samspillene og at hensynene til deltakerne ikke alltid samsvarer.

Latter som dialog

Sammen med latter som invitasjon, og her latter som dialog, ville disse to kategoriene gått under Singer sin kategori sosial latter. Basert på min empiri opplever jeg ikke at sosial latter er dekkende nok og er noe overfladisk. Empiriske funn her viser to tydelig ulike intensjoner bak latteren; en inviterende funksjon og en dialogisk funksjon. Latter som invitasjon er et

ønske om å ta del i interaksjonen, mens latter som dialog allerede er en integrert del av interaksjonen.

Latter i språklig utforskning

Ruth (5 år), Petter (5 år), Svein (5 år), Ahmed (5 år) og Lise (5 år) kommer bort til en av de ansatte. Barna er tydelig oppspilt og fniser. Ruth stiller seg tett på den ansatte med blikkontakt rett mot den ansatte.

Ruth: Si rød

- *Ruth ler og resten ler sammen med Ruth*

Ansatt: Rød

- *Barna fniser*

Ruth: Du må dø

- *Etter Ruth har sagt dette blir det full latter. Barna ler noen sekunder før Svein bryter ut av latteren.*

Svein: Si Grønn

- *Barna er helt stille*

Ansatt: Grønn

- *«heheheheh» ler barna før Svein svarer.*

Svein: Du er skjønn

- *Barna ler «hehehe», før Ruth avbryter latteren med høyt å si.*

Ruth: Si Om

- *Latteren er ekstra høy nå, akkurat som barna ve hva som skal sies.*

Ansatt: Om

Ruth: Du er dum

- *Kjempe høy latter kombinert med latter bevegelser. Barna ler en stund før Lise bryter av.*

Lise: Si vin

- *Barna er stille.*

Ansatt: Vin

- «HEHEHEHEH»

Lise: Du er fin

- *Barna ler forsiktig før Ahmed bryter av latteren*

Ahmed: Si vin

- *Helt stille*

Ansatt: Vin

Ahmed: Du kan ikke spise svin

- *Barna ler høyt og den ansatte ler sammen med barna*

Alle barna begynte å le. Barna holdt lenge på sånn og latteren spredde seg i gruppen. Etter en stund begynte de å rime hverandres navn. Hvert rim ga latter

Dette er en typisk rimlek som kan betraktes som et eksempel på en strukturert lek med gjentakende elementer, der deltakerne følger et sett med etablerte regler. Rimlek har en klar struktur som tillater gjentakelse av visse handlinger eller replikker, og bidrar dermed til å opprettholde latteren og engasjementet blant deltakerne. I tillegg til å følge reglene for leken, legger deltakerne ofte til sine egne bidrag som bygger videre på den humoristiske dialogen.

Rimene kan sies å utforske grenser og tabuer som her med å kalle noen for «dum» og med å tøys med tabuene rundt å spise svin. Her kan man spore Bakhtinsk karnevalesk eller Tallant som ser spor i barns lek. I barns karnevalesk lek kan man se det tøyses med det som er offisielt og etablert (Tallant, 2015), slik som barna i uttalelsen » Du kan ikke spise svin«.

Et annet karnevalesk trekk er å se opposisjon mot makten (Bakhtin, 2003, s. 70; Tallant, 2015). Det er barna som er sammen om å tøys, leke eller utfordre den ansatte. Denne dynamikken involverer en form for kulturell forhandling og en felles aksept av hva som anses som akseptabelt innenfor rammene av leken. Det er barna selv som samarbeider om å utforske og tøys disse grensene, ofte gjennom å tøys med de voksne eller med hverandre. Kibsgaard (2019, s. 24) bruker begrepet frivolitet når barn er frekke, umoralske, overskridende, grove, uanstendige og dristige. Frivolitet innebærer å teste rammene for hva som er innenfor og utenfor.

Latter som inspirerer til deltakelse

Barna sitter rundt et bål. I et hjørne sitter 5 barn (5 år) i full dialog. Det spises, smiles og skravles.

«Det var første gangen jeg tok buss, men nå var det andre gangen jeg tok buss» sier Waldemar mens han spiser og ser ut over sitt publikum. Som nikker mens de spiser. «Rekk opp hånden den som har tatt buss» sier Waldemar. Raskt kommer hendene opp og de ser på hverandre raskt og ler lett mens de ser på hverandre. Før latteren har lagt seg spør Linnea «rekk opp hånden den som har tatt en bit av eplet mitt». Ingen rekker opp hånden, men ser på hverandre med store øyne. Uten at noen rekker og svare sier Linnea mens hun lager en grimas og klør seg undrende i fjeset. «Det er jo rart at ingen har gjort det ..... Rekk opp hånden den som tror at en hai har spist eplet mitt». Øynene til barna blir store, og de ser på hverandre. Linnea rekker opp hånden og resten av barna ler og rekker opp hånden. «Rekk opp hånden den som har med seg kakao» sier Knut. To stykker rekker opp hånden. De har hendene i været, smiler bredt og ler forsiktig «tihihi». «Rekk opp hånden den som ser en hai i taket» Ingen ser opp, men begynner bare å le høyt, i det de ser på hverandre blir latterens volum forsterket. «Rekk opp hånden den som liker bringebær med mark i» Alle ler. Samtalen «rekk opp hånden» forsetter med en blanding av virkelige hendelser og absurde hendelser mens de spiser.

Rundt bålet utspiller det seg en livlig samtale mellom barn, preget av en blanding av humor og virkelige opplevelser fra barns liv. Waldemar deler sin erfaring med å ta bussen og med en håndsopprekning ønsker han å vite om flere har tatt bussen. Latteren sprer seg raskt blant barna når de ser at flere deler samme erfaring.

Linnea er ivrig etter å ta aktivt del i dialogen og etterspør om noen har tatt en bitt av eplet hennes. Et øyeblikk av stillhet senker seg, og det kan virke som om Linnea merker at dette ikke bidro til latteren. Linnea legger til et absurd spørsmål om det kan være en hai som har spist eplet og latteren sprer seg igjen. Det absurde spørsmålet utløser latter blant barna og skaper en leken atmosfære rundt bålet og flere hiver seg på i dialogen.

I min tolkning åpner denne samtalen opp for at alle kan delta på sine premisser, enten det er gjennom å by på humoristiske innslag eller med å dele opplevelser. Selv de barna som ikke snakker, deltar aktivt kroppslig med latter og håndsopprekninger. Minn forståelse er at denne observasjonen illustrerer hvordan en latter dialog kan bestå av verbalspråk, latter,

humoristiske innslag, samt hverdagslige elementer om hverandre, som åpner for at alle kan bidra på sine premisser. Gjennom sin inkluderende praksis og fylt av glede så inspirerer samtalen rundt bålet alle til å bli med.

Latter på bekostning av andre

Rundt bordet sitter Anne (5 år), Truls (5 år) Sverre (5 år), Preben (5 år) og Richard (5 år) sammen med en av de ansatte. Barna spiser et skivemåltid og snakker tulleprat med bordet. Anne himler med øyne og før hun trekker blikket ned i bordet. «Abrakadabra du blir en jente» sier Sverre. Fingeren til Sverre virker som den er blitt om til en tryllestav og den svinger seg i luften før den peker på Preben. Sverre smiler og ser bort på Truls og Richard som sitter på andre siden av bordet før han begynner å le. «heheheheheh», ler Sverre først og så Truls og Richard. Latteren øker i volum, men blir avbrutt av Sverre. «Abrakadabra, du er helt ute av kontroll» sier Sverre og igjen går tryllestav fingeren hans mot Preben. Leppene til Preben strammer seg, og han ser ned i bordet før han løfter blikket igjen. Sverre smiler før han begynner å le høyt. «heheheheheh» ler Sverre, Truls og Richard blir med på latteren. Latteren blir avbrutt av Sverre «Abrakadabra, en jente for alltid» sier Sverre og igjen peker han på Preben. Nå ler Sverre, Truls og Richard høyt mens de peker på Preben. Anne og den ansatte med bordet spiser skive. Anne og den ansatte har hovedsakelig blikket deres rettet ned i bordet med noen unntak hvor de løfter blikket mot guttene før blikket igjen senkes mot bordet. Sverre reiser seg i knestående på stolen og løfter tryllefingeren sin, men blir avbrutt av en voksen stemme som sier at de som er ferdig å spise kan begynne å kle seg.

Her er det et måltid rundt bordet hvor to stykk ikke er en del av samtalen. Av de fire resterende guttene er det Sverre som tar ledelse. Sverre kommer med tøyset trylleformler mot Preben. Preben gir kroppslig uttrykk for at han ikke liker hva som blir sagt med å se ned i bordet. Hver gang Sverre sier noe til Preben så får Sverre støtte i latteren til Truls og Richard. Latteren til Truls og Richard er bekreftelsen som Sverre trenger til å fortsette. Latteren gir næring til å fortsette og utvide leken som går mot Preben sine ønsker. Dialogen til observasjonen blir mellom Sverre og latteren til Truls og Richard.

Latter som dialog innebærer at latter fungerer som et innspill til pågående dialog. Her kan latter forstås som en form for utveksling og samtale. De som er med i dialogen bidrar med elementer som stimulerer latteren og hvor latter er målet i utvekslingen. Man kan tenke på

dialogen som en form for «fiskeskrøne», en historie som stadig endrer seg, utvikler seg, stadig blir matet og skaper latter underveis.

I latter som en dialog er det ikke nødvendigvis et mål å overgå hverandre. Deltakerne i samtalen kan bidra med noe som drar latteren i gang, enten med ord eller med latter som respons.

I analysen av latter som dialog betraktes latter som et verktøy for kommunikasjon, enten som et innspill til dialogen eller en respons på den pågående samtalen. I det første eksempelet beskrives en rimlek, hvor barna aktivt utveksler replikker som fremmer latter og påfølgende respons, noe som repeteres igjen og igjen. deretter ny replikk og igjen latter. I den andre situasjonen skildres en samtale rundt bålet, hvor barn kombinerer humor og å dele egne erfaringer. I den siste observasjonen er det en latter dialog som går på bekostning av en annen. I alle observasjonene fører replikker som fører til latter og etterfulgt av nye innspill. Latteren fungerer som en binding som styrker gruppen sammen og gjør samspillet morsommere, men det kan også gå på bekostning av andre i prosessen.

Latter som et uttrykk for vitalitet

I Singers(2002) teoretiske rammeverk er to av kategoriene: inkongruens latter og funksjonsgledes latter. I denne studien velger jeg å samle begge kategoriene i begrepet vitaliteten som er et overordnet begrep anvendt av Kibsgaard (2019, s. 22). Vitalitet i denne sammenhengen knyttes til barns væremåte, og referer til deres levende tilstedeværelse og intense energi. Barns nærvær oppleves ofte som en kraftfull og dynamisk utfoldelse som beveger seg med uforutsigbarhet og spontanitet. I tillegg til vitaliteten fremhever Kibsgaard (2019, s. 62) også barns evne til å oppleve patos, som kjennetegnes av følelsesmessig berøring, bevegelse og entusiasme. Disse to aspektene danner grunnlaget for den tredje kategorien som utforskes i denne studien, latter som uttrykk for vitalitet.

Latter som et uttrykk for vitalitet omfatter både vitalitet aspektet og samsvarer både inkongruens latter og funksjonsgledes latter. Vitalitet, som kjennetegnes med barnas levende tilstedeværelse og intense energi passer godt til inkongruens latter, som er preget av uventede og paradoksale elementer, så vel som funksjonsgledes latter, som representerer en følelse av glede og tilfredshet i utførelsen av en oppgave. Disse latterformene er ofte assosiert med energiske og spontane uttrykk. I lys av dette naturlige samspillet mellom inkongruens humor

og funksjonsglede, ble det naturlig å utforske latter i kombinasjonen av disse to aspektene gjennom begrepet vitalitet.

I kategorien latter som vitalitet følger video- observasjoner hvor barn uttrykker store emosjoner, kraftige nærvær til her og nå og med spontane handlinger.

Latter som roper lykkerus

Sina (5 år) sitter i sofaen, plutselig reiser hun seg og begynner å hoppe, opp og ned i sofaen. Så fort hun kommer seg opp i stående posisjon begynner hun å le, latteren blir høyere når hun begynner å hoppe «Hehehheheheh». Sina smiler, ler og hopper helt for seg selv. Blikket er rettet ut mot ingenting, Sina virker å være helt i egen boble av glede. Latteren blir oppdaget av Lotte (5 år). Lotte snur seg mot Sina som ler og hopper. Lotte som nå har oppdaget Sina gjør og går bort til sofaen, smiler og ser på Sina før hun selv klatrer opp i sofaen. Lotte står nå oppreist i sofaen og begynner selv å hoppe i sofaen. Sina hopper og ler for seg selv og Lotte hopper og ler. Latteren til Lotte blir oppdaget av Sina fra andre siden av sofaen. Sina ser nå at Lotte hopper og ler, blikkene deres møtes og latteren blir mange doblet.» hahaha hohoho hahaha» Ler de sammen, de ser på hverandre mens de hopper og ler stadig høyere.

Dette er en observasjon av mange observasjoner i mine funn på innfall fylt av patos og vitalitet barn får. Enten det er å spise snø, hoppe for seg selv eller annet. Vitaliteten beskriver hvordan Sina plutselig får et innfall til å hoppe i sofaen. I begynnelsen er det kun Sina som hopper, men etter hvert blir Lotte med på å hoppe. Hva er det med Sina sin hopping som lokker Lotte til seg. Er det latteren til Sina som lokker Lotte inn til lek eller det hoppingen som frister.

Det kan virke som om at aktiviteten trekker barna til seg, som en handling som venter på å utføres og når den utføres jubles det av glede og lykkerus. Latteren oppstår som en respons på handling og den følelsen den vekker, noe som samsvarer med Kibsgaard (2019) begreper om vitalitet og patos.

I andre observasjoner er det barn som spiser snø med intens glede, dypper fjeset i snø i full latter, begynner å danse spontant uten musikk eller annet. Disse observasjonene kan forstås i lys av Bakhtin (2003, s. 48) sin «vin tønne», det må bare skje fordi ellers sprenges tønne. Kraften er større enn de selv, noe som lokker dem til det uten spesielt grad av refleksjoner rundt akkurat hvorfor. Det kan være at den sterke tilværelsen i egen kropp fører til at man

handler og føler uten å reflektere, og gleden eller overraskelsen av disse handlingene fører til at latteren bryter ut.

Observasjonene illustrerer hvordan latter kan være en naturlig og spontan respons på positive og morsomme opplevelser, og hvordan den kan forsterkes når den deles med andre. Det viser også hvordan fysisk aktivitet og lek kan være sterke kilder til glede og latter hos barn.

Latter som sprenges ut

Kim (5 år) og Rolf(5år) har vasket hendene sine en stund, mens de små prater om temperaturen på vannet som de opplever som litt kaldt. På badet er det to vannkraner som går i samme sluk. Kim og Rolf står ved hver sin kran. Kim gjør en oppdagelse og ser ned i sluket. «Kom hit å se i vasken er det glitter» sier Kim. Rolf går bort for å se og trekker på smilebåndet når han ser alt glitteret. Rolf skrur på vasken og ser ut til å prøve å få vannet til å vaske bort glitteret, mens han skrubbe med hånden. Kim ser på. Mens Rolf vasker vasken så endrer hånden form. Fra å vaske vasken er nå hendene blitt om til en skål. Skålen som er hånden til Rolf, fyller seg med vann før han begynner å riste vannet på Kim. Kim hopper vekk med latter i stemmen sier» hehe hehehe». De ser på hverandre og flirer litt. Kim tar papir for å tørke øynene. Rolf går nærme og ser på fjeset til Kim der han har tørket. Når Rolf er helt inntil Kim så løfter Kim papiret opp og sier «uhæææ». Rolf spretter bort og ler, begge smiler før Rolf kaster papiret i søpla og går ut av badet, deretter kaster Kim papiret og går ut av badet.

I observasjonen ser vi Rolf og Kim utføre en hverdagslig rutine aktivitet i en barnehage som å vaske hendene, kan bli omdannet til spontant øyeblikk av glede og latter. Kim og Rolf vasker hendene og plutselig oppdages det glitter i vasken. Enten er det dette uventede funnet som utløser en spontan reaksjon eller så er det vannet som maner fram en handling. Kanskje er det kombinasjonen som fremmer vitaliteten. Rolf kaster vann på Kim og Kim responderer med å skremme Rolf. Begge ler og ser ut til å kose seg med spontanitet av sine handlinger.

Observasjonene antyder at disse impulsene oppstod plutselig og spontant og ble møtt med latter og glede. Observasjonen illustrer hvordan barnas patos, definerer evnen til å bli beveget, full entusiasme som fremmer vitaliteten blant barn. Det demonstrer også hvordan fysisk aktivitet, tilstedeværelse og lek kan være betydningsfulle kilder til glede og latter hos barn.

Latter som uttrykk for en impuls

I samlingsstund er det høytlesning, 11 barn (5 år) sitter i garderoben for å delta i samlingsstund. I vinduskarmen har Yousef, Marvin og Geir fått lov til å sitte under lesningen. Mens det er høytlesning, beveger Geir sin overkropp fram og tilbake. Blikket er festet mot en ansatt som leser, men kroppen til Geir beveger seg urolig fram og tilbake. Geir lager ikke noe lyd, men kroppen beveger seg. Marvin som sitter i midten av Yousef og Geir. Marvin har sett bevegelsene til Geir og tar armen rundt Yousef som snur seg mot Marvin og smiler. Yousef smiler raskt tilbake til Marvin. Marvin sitt blikk går over til å se på Geir som fremdeles beveger seg fram og tilbake med over kroppen. Marvin smiler, og Yousef følger med blikket med på Marvin. Marvin tar den ledige hånden og kiler Geir i nakken. Geir skvetter til før han møter blikket til guttene. Når blikket møtes, begynner de å le. «thithi hehehe». Geir, Marvin og Yousef ler i noen sekunder før Geir begynner å kile Marvin. «hehehehehe» ler Marvin og Yousef og Geir ler med Marvin. «heheheh». Flere ganger ler de tre guttene. Mens Geir, Yousef og Marvin kiler hverandre og ler høylytt så følger resten med på høytlesningen. Hun som har samlingsstund, sier, mens blikket er rettet mot Yousef, Marvin og Geir; «Nå må dere følge med ellers kan dere ikke sitte i vinduskarmen». De tre slutter å kile hverandre, men forsetter å smile mens de ser litt på hverandre og litt på hun som har samlingsstund. Hånden til Geir sniker seg bort til Marvin og ser ut til å ville kile en gang til, men blir avbrutt av et kremt fra den voksne som ser i retningen til Geir. Geir fniser litt og blir stille.

I disse observasjonene fra samlingsstund ser vi hvordan Geir, Yousef og Marvin engasjerer seg i en spontan lek og interaksjon, som fører til latter og glede. Mens en ansatt leser høyt fanger Geirs urolige bevegelser oppmerksomheten til Marvin, som Marvin viser til Yousef. Marvin tar armen til Yousef og smiler, mens blikket hans går i retning av Geir som forsetter med sine urolige bevegelser. Yousef virker å forstå at nå skal de ha det gøy og venter på hva som skal skje. Marvin setter i gang en kilelek mellom de tre som utløser latter og glede før den blir avsluttet av den voksne.

Den spontane kileleken utløser latter og glede hos alle de tre guttene og latteren sprer seg i gruppen. Selv om den ansatte påpeker at de må følge med på høytlesningen, forsetter guttene. Geir gir et nytt forsøk til å kile, men blir avbrutt av den ansatte og leken opphører.

Observasjonene viser hvordan impulsivitet og spontanitet kan bli inspirert av noe så enkelt som inkongruens i bevegelse under samlingsstund. Bevegelsen til er den uventede bevegelsen

som setter i gang kileleken blir som en slags katalysator for latteren som ligger og venter, latteren sprenger ut. En handling som må skje selv om det er noe annet som er på gang.

Oppsummering av funn og analyse

Gjennom analysen av observasjonene har jeg delt inn barns latter i tre hovedtema: *Latter som invitasjon*, *latter som dialog*, og *latter som et uttrykk for vitalitet*.

Latter som invitasjon viser observasjonene av barns latter at latter fungerer som en inngang til sosial kontakt. Latter inviterer til felles glede og deltakelse, og initiativet til å le før eller under interaksjoner antyder en invitasjon til felles opplevelser. Selv om latter ofte styrker sosiale bånd, kan noen ganger latter møtes med avvisning eller misforståelse.

Latter som dialog utforsker hvordan barnas interaksjon i ulike situasjoner oppfyller, motsetter seg eller utfordrer ideen om fellesskap. Gjennom observasjonen som latter i språklig utforskning, latter som inspirerer til deltakelse og latter på bekostning av andre hvordan latteren sprer seg og deles i dialog mellom barna, men også hvordan noen kan føle seg ekskludert fra latterdialogen.

Latter som et uttrykk for vitalitet benytter inkongruent humor og funksjonsglede for å illustrere barns intense energi og spontane uttrykk. Gjennom observasjonene; Latter som roper lykkerus, Latter som sprenges ut og Latter som et uttrykk for impuls uttrykkes barnas vitalitet gjennom spontane handlinger, latter og emosjoner.

Samlet sett viser disse funnene hvordan latter kan spille ulike roller i barns sosiale interaksjoner. I første del av drøftingen skal jeg se på hvilken rolle latter har i barns samspill inn mot fellesskapet.

Deretter vil jeg drøfte empirien opp mot teori hvorvidt latter kan fungere som en inngang til fellesskapet gjennom kategoriene; *invitasjon*, *dialog* og *vitalitet*. Er det sånn at latter som invitasjon, dialog eller vitalitet styrker eller utfordrer fellesskapet blant barnehagebarn?

Drøfting

I forrige kapittel har jeg presentert funnene av studiet gjennom en tematisk analyse, strukturert i tre hoveddeler: *Latter som invitasjon, latter som dialog og latter som vitalitet*. Denne metodiske tilnærmingen gjorde en systematisk gjennomgang av alle videoobservasjonene mine mulig, observasjonene åpner for å undersøke en dypere forståelse av aspekt latterens rolle besitter i barnehagebarns samspill.

I den påfølgende delen av drøftingen søker jeg å utforske forskningsspørsmålet opp mot empiriske funn og teoretisk bakgrunn. Forskningsspørsmålet er; *Hvilken rolle spiller latteren i barnehagebarns samspill og hvordan kan denne latteren forstås som inngang til fellesskapet?*

Forskningsspørsmålet er todelt, der første dele ser på rollen latter spiller i barnehagebarns samspill, mens andre delen ser på hvordan latteren kan forstås som en inngang til fellesskapet. Gjennom en drøfting av forskningsspørsmålet ut ifra både empiriske funn og teoretiske tilnærminger, sikter jeg mot en avrunding og til slutt oppsummerer hovedfunnene i drøftingen.

Drøftingen er tredelt: I første del av drøftingen utforsker jeg de ulike aspektene av latter, som invitasjon, dialog og vitalitet for å se på latterens rolle i barns samspill. Andre del utforsker om empirien tyder på at latteren er en inngang til fellesskapet, mens siste del ser på empirien rundt observasjon og fellesskap opp mot teori tidligere presentert å avslutte med på svare på hvorvidt latter kan fungere som en inngang til fellesskapet.

Latter sin rolle i barnehagebarns samspill

I den teoretiske bakgrunn refererte jeg til Phillip Glenn (2003, s. 27), der latter ble sett på som en komponent i kommunikasjon. Basert på egne inndelinger av latter som invitasjon, dialog og vitalitet indikerer at latter tjener som en form for å kommunisere mellom barn og at inndelingene av latter muligens kan besvare hensikten bak kommunikasjonen.

Glenn (2003) som Søbstad (2006, s. 56–62) presenterer sine fem perspektiver av barns humor; språklig humor, inkongruenshumor, aggressiv humor, tabu og samfunns humor. Barns humor har verdi, men som Glenn (2003, s. 30) poengterer, latter kommer før talen, kanskje til og med før humoren. Dette er med på å løfte synet på latter som et punkt vi bør vektlegge i barns kommunikasjon. Videre sier Glenn at barn begynner å le lenge før de har evnen til å

snakke. Rundt tre måneders alderen og oftetest som en respons på stimuli som fremkaller kroppslig glede som gir uttrykk i latter. Glenn knytter spebarns latter i sammenheng til sosiale signaler og som en respons på kjente ansikter med deres lyder (Glenn, 2003, s. 30). Dette fremstår som særlig relevant, da det berører aspekter ved barns sosiale interaksjoner og utvikling som understreker latterens rolle som kommuniserende fra tidlig alder.

Humoren som tidligere diskutert, er utfordrende å definere ettersom det finnes mange oppfatninger av hva humor er. Selv om humor ofte assosieres med glede og latter, er det interessant å vurdere om kroppslig glede også kan betraktes som humor. I observasjonen der Kim og Rolf igangsetter en vannkrig under håndvask, kan dette oppfattes som humoristisk aktivitet eller en respons på kroppslig glede fylt med latter? Hvis aktiviteten er en kroppslig glede, kan det da være på samme måte som spebarna ler som et sosialt signal? Observasjonen Rolf og Kim kan være med på å illustrere latterens rolle til kommunisere gjensidighet, som Fennefoss & Jansen (2020, s. 45) påpeker kommer latteren til uttrykk for å bekrefte hverandre og gi verdi til fellesskap opplevelsen. Gjensidigheten illustrerer hvordan samspillet mellom Rolf og Kim kan forsterke latter opplevelsen og verdien av hverandre.

Gjensidighet i latter påvirkes av andres respons eller fravær av respons, som sier noe om hvem disse andre er i forhold til deg (Glenn, 2003, s. 41). Dette antyder at relasjon mellom de som deler latteren kan avsløres gjennom latteren selv. Latteren fungerer som et verktøy for å avdekke relasjonen. Er du en venn, ukjent eller en fiende, hvilken tilhørighet har andre til deg? Jeg ler først og gir deg mulighet til å svare. Hvis den andre ler tilbake så indikerer dette at vi er likesinnede (Glenn, 2003, s. 44). For min studie kan dette bety at latterens rolle ved siden av å være kommuniserende i tillegg kan avdekke hvilken relasjonell kontakt man har imellom seg. Det å le først kan avdekke relasjonen på godt og vondt. Man kan si at ved å le først så «legger man hodet på blokken» i forhold til hva relasjonen angår. Et vågestykke hvor man potensielt kan få svaret i latter som bekreftelse på gjensidighet.

Søbstad (2006, s. 9) uttrykker «Jeg ler, altså lever jeg», men man kan like gjerne si «Du ler med meg, derfor er vi et vi» for å illustrere hvor viktig latteren kan være i en barnrelasjon, som er preget av komplimenterende samspill som bekrefter og forsterker hverandres relasjon.

Latterens rolle i empiriens kategorier

I min kategori *latter som invitasjon* er det akkurat latteren som inviterer til deltakelse. Hva som skjer videre, avslører relasjonen, sånn som Elisabeth sin usikkerhet på toppen av akebakken. Amina ser Elisabeth sin usikkerhet og med dette ser behovet for å trygge henne

med latter, noe som styrker deres relasjon og gir mot til å fortsette aktiviteten. Denne latteren kunne man ha sett for seg potensialet til å utvikle seg til en latter dialog hvor de gjennom samtalen og latteren deler sine opplevelser. I observasjonen utviklet ikke Amina og Elisabeth sin latter til å bli en dialog ettersom akingen ventet, eventuelt så kan det være at trygghet i relasjon sammen betyde at de ikke trengte å investere mer før de gikk videre til aktiviteten.

I observasjonen rundt bålet, deler Waldemar en bussopplevelse i fra sitt liv, men får ingen annen respons enn et nikk. Waldemar tar derfor grep ved å aktivisere barna han sitter med, og ber dem rekke opp hånden de som har opplevd det samme. Dette resulterer i latter og økt deltakelse i dialogen. På den måten kan man se at det kan være glidende overganger fra latter invitasjon over til dialog, men dette trenger nødvendigvis ikke å være tilfelle.

Barns latter i søken etter sosiale tilknytting fremmes også av Singer sin forskning som sier at gjennom latteren lærer små barn seg om hvilke relasjoner og posisjoner de har til andre (Singer, 2002). På samme måte kan vi se i observasjonen om Latter for å invitere seg selv inn. Der vi møter Vidar som ikke helt mestrer å tilpasse seg leken til de andre. Han ler i møte med Hermine som da gir han en tilpasset oppgave i leken. Når dette går galt ler han igjen, men denne gangen møtes ikke latteren og relasjonen er brutt.

Funnene i min studie, støttet av både Singer (2002) og Glenn (2003), at latter kan ha en kommuniserende rolle og i tillegg kan den kommuniserende latterer avsløre hvilken relasjon partene har til hverandre. Ved siden av å være både kommuniserende og å avsløre relasjonene i samspillet, har latteren også et forhandlende element. I observasjonen Latter som inspirerer til deltakelse, sitter barna rundt bålet og skravler sammen i en god miks av selvopplevde episoder, tøys og tull, sammen med aktiv involvering av avstemminger og håndsopprekninger.

I observasjonen ber Linnea barna om å rekke opp hånden hvis de har spist opp eplet hennes. Når hun ikke får respons, prøver hun en annen tilnærming. Hun ber isteden om å rekke opp hånden den som tror en hai har spist opp eplet hennes. Denne interaksjonen viser hvordan humor brukes som et middel for å forhandle og reforhandle i relasjoner (Cameron et al., 2008). Anklagen til Linnea fikk ingen gehør, så hun tilføyde et humoristisk element for å fortsette dialogen. Haien som har spist eplet hennes viser at Linnea har evnen til å bruke humor som et kommunikasjons middel for sosiale interaksjoner (Hoicka & Akhtar, 2012). Ved å legge inn et latterlig element som en hai tar hun vekk fokuset fra sin feilslåtte anklage. Latter interaksjonen her viser en stor kompleksitet bestående av mange elementer.

Både *latter som invitasjon* og *dialog* kan sees som grunnleggende elementer i kommunikasjon, hvor begge aspekter kan fungerer som ferdigheter i samspill. Når det gjelder *latter som vitalitet* kan det være mer utfordrende å se dens rolle. Om vitalitet beskriver Kibsgaard en form for lekenhet og spontanitet, som oppstår i øyeblikket og er forbigående. Den dynamiske prosessen som vitalitet besitter gir glimt av overskudd og oppstår i fellesskap mellom to eller flere (Kibsgaard, 2019, s. 24).

I noe av mine funn illustrer vitaliteten at dette kan oppstå til tross for at man er alene. Med det stiller jeg meg kritisk til påstanden om at vitaliteten må oppstå i fellesskap. Med frydefylt glede og entusiasme hopper Sina i sofaen helt alene. Mens Sina hopper i sofaen alene, forblir hun ikke alene. Fordi vitalitet kan deles med andre og forsterkes, men det kreves patos, en evne til å la seg beruse (Kibsgaard, 2019, s. 62).

Kibsgaard (2019, s. 62) hevder at vitaliteten forsterkes og økes i relasjoner, da den spiller en viktig rolle for å bygge forbindelser mellom individer. Kibsgaard (2019, s. 23) argumentere for at vitalitet har påvirkning i mellommenneskelige relasjoner med å si at. «svært små hendelser, uttrykt i kortvarige sekunder utgjør viktig mellommenneskelig, psykologiske øyeblikk i våre liv». I slike øyeblikk er det behov for å tolke dynamiske raske endringer i bevegelser, smil, blick og latter som oppstår. Disse dynamiske endringene gir små barn nødvendig informasjon for å navigere i mellommenneskelige øyeblikk, som for eksempel om bør man bli med på moro eller tåler de rundt en tøyset uten nødvendigvis logikken og annet? Vitaliteten formidler informasjon i de relasjonelle møtene og kan påvirke kommunikasjonen ved å besvare spørsmål som om man villig til å koble seg på vitaliteten eller vil andre ta del i din vitalitet? Denne informasjonen kan innhentes gjennom relasjonelle tilkobling og tilhørigheten, på samme måte som et komplimentert samspill ut fra Sandvik (2001).

Gjennom empiriske observasjoner, var *latter som vitalitet* en fremtreden kategori. Av totalt 48 observasjoner, kategoriserte jeg 21 av dem i tilknytning til vitalitet. Latter som vitalitet innebærer at barn spontant reagerer på noe som følges opp av en spontan handling. En handling som presser seg ut, som når Rolf han kaster vann på Kim. Denne vitaliteten kan kobles til Bakhtin teorier om latter. Bakhtin (2003, s. 48) trekker paralleller med latter til vintønner som må luftes for å ikke sprengte, hvor latteren må springer ut av oss som dumheter som må leve fritt. I observasjonen med Rolf som kaster vann kan man gjenkjenne Kibsgaard (2019, s. 4 ,62) sin forklaring om barns patos og vitalitet; «deres ville ideer, lekelyst og stadig lattermilde påfunn». Slapstick humor og Inkongruens humor kan forstås slik. På samme måte

kan man forstå gleden for å være til i øyeblikket hvor en fylles av patos og en handling presser seg ut. Patos og vitalitet er noe man kun kan oppleve i øyeblikket. Vanskelig å forklare, det må oppleves enten fra sidelinjen eller i egen kropp.

Der *latter som invitasjon og dialog* har en mer verbal form for kommunikasjon så fremtrer vitalitet seg mer tydelig som kroppslig kommunikasjon. Dette kan blant annet innebære å uttrykke sanselige opplevelser og følelser, som Sina alene hoppende i sofaen. Sina vet hva hun ønsker og gjør dette om til handling, og i prosessen lar hun seg gripe av sin egen vitalitet. Å oppdage egne ønsker og våge å uttrykke sin vitalitet, er et uttrykk for tilstedeværelse for verden og åpenhet til å motta inntrykk. Dette kan være avgjørende for å skape en følelse av trygghet og forståelse i møtet med andre, som igjen kan oppmuntre andre til en åpenhet til å føle og være til stede i øyeblikket.

Latter bringer barn nærmere hverandre

Gjennom latter, både som invitasjon, dialog og vitalitet får barnehagebarn mulighet til å uttrykke og koble seg på munterhet, springe ut i flirekonsenter og gjennom latteren lære om sin relasjon og posisjon til andre. Funnene i denne studien indikerer at latteren bringer barna nærmere hverandre. Disse funnene samsvarer med tidligere forskning, tiltros for at noe av denne forskningen er gjort på toddlere gjør den seg enda gjeldene på 5 åringer (Cameron et al., 2008; Fennefoss & Jansen, 2020; Løkken, 2004; Sandvik, 2001; Singer, 2002).

Ruch, Platt, Proyer og Chen (2019) oppfordret til å utforske sammenhengen mellom latter, humor, lekenhet og munterhet. Teori anvendt i min studie støtter og setter disse fire begrepene i tett sammenheng. Lek, latter, munterhet og humor utgjør en vesentlig del av barns hverdag (Cameron et al., 2008; Fennefoss & Jansen, 2020; Kibsgaard, 2019; Løkken, 2004; Sandvik, 2001; Søbstad, 2006). Empirien min illustrer hvordan barns lek gjerne komplementeres med munterhet, humor og latter, som i rimeleken eller munterheten til Sina som hopper i sofaen.

Mine funn tyder i retningen at latter sin rolle i samspill for barnehagebarn er et uttrykk på kommunikasjon, både gjennom; *latter som invitasjon, latter som dialog og latter som vitalitet*. Funnene viser at latter, spesielt delt latter krever patos. For å le må du investere i deg selv, noe eller noen og la deg bevege. Ved å engasjere seg i og med andre så kan det oppstå øyeblikk som kan gi delt latter. I observasjonen i samlingsstund i vinduskarmen så lar Marvin bevegelsene til Geir få betydning. Bevegelsene til Geir fremmer vitalitet hos Marvin, som så deles med Yousef og nå begynner galskapen. Først killing og deretter latter før det forgreiner seg og blir noe mer.

Som voksen er det lett å kjenne seg igjen. Det å investere seg i, våge og la seg bevege, kan være skremmende. Kanskje ingen ler eller vil bli med. I eget liv opplever jeg glede over å gå på teater. Det å være til stede i en sal fylt av mennesker, interagere med både skuespillere på scene og oss i salen via våre reaksjoner, gir en følelse av delt opplevelse. Ved å være publikum i en sal full av innlevelse i både følelseslivet og i det kroppslige uttrykket som å klappe forsterkes min opplevelse.

Skuespillerne skal utøve sitt fag av kvalitet, men skuespillet blir styrket i et uttrykksfullt publikum som deler samhørighet i sterke følelser. Jeg har opplevd teaterforestillinger hvor publikum har holdt tilbake sine reaksjoner. Noen må våge å være den første til å klappe, noen må ta stilling til hvor høyt man skal klappe og skal man være den første i salen til å reise seg og klappe. Det krever mot å uttrykke glede og entusiasme, noe barn ofte gjør med en oppriktig innlevelse. På samme måte som publikum i en teatersal, må barn føle frem sine interaksjoner. Mine funn tyder på at barn ikke nødvendigvis stuper ut i latter, men føler seg frem til der det er trygg grunn. For som i en teatersal eller på et stadion, noen må være førsteklappere som setter i gang entusiasmen. Eller som Søbstad (2006, s. 83) sier, latteren trenger et ekko som bekreftelse for å fortsette. Latteren som sendes ut, venter på sitt ekko før man går videre, som i *latter som invitasjon*.

Gjennom her å drøfte teoriene opp mot funnene, framhever jeg at latter har en rolle som kommunikasjon inn mot andre med å vise relasjonen og posisjonen til hverandre og mulige forhandlingsrom. Latteren har også en rolle i å kommunisere ut mot verden dine følelser omkring glede og annet kommuniseres ut i verden via latter. Muligheten latteren har for å kommunisere enten med andre eller å uttrykke seg i verden er stor, men det krever at du har evne til å ikke bare la deg bli beveget, men også tørre å uttrykke ens patos. Latter framstår på lik linje med kommunikasjon om at informasjon/signaler deles og motas.

Drøfting i lys av Hännikäinen tre kriterier til fellesskap

I denne drøftingen utforskes det hvorvidt latter, i lys av de presenterte observasjonene: *Latter som invitasjon*, *latter som dialog* og *latter som vitalitet*, kan bekrefte latter som inngang til fellesskapet. Ved å ta utgangspunkt i Hännikäinen (2007) tre kriterier til fellesskap: emosjonelle bånd, empati og lojalitet til deltakerne samt særskilt oppmerksomhet til hverandre og samarbeid. Disse kriteriene drøftes opp mot observasjonene for å undersøke i hvilken grad latterinteraksjonene kan være en inngang til fellesskapet.

Den tematiske analysen viser til at empirien her avdekker to mulige motsetninger når det gjelder latterens virkninger innen hver kategori, en hvor latteren kan oppleves å belaste noen, og der latteren er uten negativ effekt på andre. Empirien som kan oppfattes som utfordrende for enkelte involverte utgjør i sterkt mindretall i forhold til latteren som ikke er på bekostning av andre. For å unngå at disse to mulighetene skal bli lest med samme vekt i representasjoner, representeres positive med doble observasjoner i hver av latter kategoriene.

Videre ønsker jeg ved å gjennomgå de to motsetningene ut fra kriteriene til Hännikäinen (2007) i to deler for å se på latterens rolle. Første del ser på observasjonene hvor latteren ikke belaster andre barn. Deretter vil jeg se på de tre observasjonene som kan utfordre fellesskap; latter for å invitere seg selv inn, latter på bekostning av andre og latter som uttrykk for en impuls.

Emosjonelt bånd, empati og lojalitet

Hännikäinen (2007) fremhever at emosjonelt bånd, empati og lojalitet kan styrkes gjennom delingen av glede både verbalt og kroppslig. I diskusjonen av latterens rolle, ble den rolle fremmet som kommuniserende. Gjennom latteren uttrykkes verbal glede, i tillegg kroppslig glede, sånn som blick eller fysisk kontakt. Disse uttrykkende kan sees som tegn på omsorg og synliggjør emosjonelle bånd, empati og lojalitet blant deltakerne.

I observasjonene *latteren som en invitasjon*, ser man hvordan Amina gjennom latter, blick og verbale oppmuntringer, stimulerer til et emosjonelt bånd, empati og lojalitet mellom henne og Elisabeth. Amina viser omsorg og støtte ved å være til stede for Elisabeth og oppmuntre henne aktiv. Den delte latteren etter aktiviteten bekrefter deres vennskap og styrker relasjonen ytterligere. Tilsvarende reflekterer den gjensidige oppmuntringen og latteren mellom Roger og Edvin et lignende emosjonelt bånd, empati og lojalitet når Roger utfordre seg selv med balanse på et akebrett.

I observasjonene *latter som dialog*, observeres emosjonelle bånd, empati og lojalitet mellom flere av barna. I rimeleken, er den språklige utforskningen og dialogen preget av gjensidig forståelse og aksept av hverandres bidrag som synliggjøres med delt latter. Utforskningen av grensene og tabuene kan ha bidratt til en forsterkning av båndet mellom barna. Der barna samlet tøyser med den voksne, som viser en lojalitet til hverandre. I dialogen rundt bålet observeres det et sterkt bånd med felles fokus og delt latter. Barna viser lojalitet til hverandre ved å være lydhøre og til stede for hverandre.

I *latter som vitalitet* oppstår latteren under aktiviteter som hopping, vannlek, eller kilelek, som tyder på at latteren fungerer som en limende faktor mellom deltakerne. Der deltakerne i felles latter knyttes sammen på et emosjonelt plan. Den kollektive opplevelsen av glede og latter bidrar til å forsterke dette båndet, innlevelse i hverandre og lojalitet til å stille opp.

Gi hverandre oppmerksomhet

Hännikäinen (2007) legger vekt på at det er for et fellesskap sentralt å gi hverandre særskilt oppmerksomhet for å føle at man har en plass i gruppen. Medlemmene i fellesskapet må føle seg sett og hørt eller dele noe sammen (Hännikäinen, 2007).

Når det gjelder å vise særskilt oppmerksomhet til hverandre, viser observasjonene at deltakerne i samspillet tilpasser seg hverandres behov. Både Amina og Edvin oppfatter Rogers og Elisabeths behov for støtte. I rim og rundt bålet viser barna aktiv deltakelse i samspillet ved å gi rom for alles bidrag, enten det er gjennom absurde innspill, utfordrende kommentarer eller deling av personlige opplevelser. Dette skaper en dynamisk interaksjon som utfordrer grenser og tabuer gjennom humoristiske dialoger. I observasjonen om vitalitet deler barna oppmerksomhet til aktiviteten og innlevelse i hverandres følelsesuttrykk. Gjennom disse observasjonene viser barna særlig oppmerksomhet ovenfor hverandre med fokus mot aktivitet, innlevelse i hverandre, støtte og følelse uttrykk.

Samarbeid

Hännikäinen's siste kriterier for å etablere og opprettholde et fellesskap understreker samarbeid. Samarbeid kan man gjenkjenne ved å bli med på hverandres aktiviteter som delaktige bidragsyttere (Hännikäinen, 2007).

I observasjonene med Amina/Elisabeth, Edvin og Rolf som begge par er på et akebrett ser man at de samarbeidet med hverandre, de støtter hverandre og løfter hverandre på hver sin utfordrende aktivitet. For barna som rimer står de sammen i møte med den voksne og utfordrer hverandre med «tabubelagte» rim. Barna rundt bålet samarbeidet med en kasteball av utveksling, der det legges opp til at alle kan delta. I observasjonene rundt vitalitet ser man at Sina/Lotte og Rolf/ Kim kobler seg på hverandres aktiviteter både i hopping og vannlek, som å videreføre leken, kan defineres som et samarbeid.

Samlet sett oppfyller alle disse seks observasjonene kriteriene for fellesskap. Dermed kan man si at i observasjonene møter vi seks forskjellige fellesskap hvor latteren er en inngang inn til fellesskapet.

Utfordrende latter

Her presenteres tre observasjoner hvor latteren potensielt kan utfordre fellesskapet. I latter for å invitere seg selv inn, blir et emosjonelt bånd, empati og lojalitet demonstrert mellom Nora og Hermine under deres arbeid med å bygge snømenn. De viser en evne til å leve seg inn i hverandres arbeid, viser oppmerksomhet og samarbeid om oppgavene, dette peker mot kriteriene til fellesskap dekket, imidlertid blir fellesskapet utfordret når Vidar involverer seg.

Vidar oppsøker aktiviteten med å pirke i en snømennene mens han ler. Latteren hans kan tolkes på som en måte å få oppmerksomhet og med det en mulig invitasjon til aktiviteten. Hermine virker å forstå hva Vidar kommuniserer og inviterer Vidar til å bli med å bygge på snømannen ved å gi han ansvar for å feste øyne. Ved denne handlingen kan man si at Hermine ser Vidars ønske om å bli med ved å følge opp og inviterer ham til å delta i leken. Denne handlingen viser både empati og delt oppmerksomhet som kan legge grunnlag for emosjonelt bånd og lojalitet.

Det å sette øyne på snømannen viser seg å være for utfordrende og Vidar begynner igjen med latter og raserer snømennene. Adferden til Vidar resulterer i brudd i samarbeidet mellom Vidar, Nora og Hermine, hvor jentene forviser Vidar. Tiltros for slutten møter Vidar empati, ved å bli inkludert i lek, en særskilt oppmerksomhet til å få delta og få en rolle i aktiviteten før bruddet. Etter som samarbeidet bryter sammen, kan det ikke lengre sees som et fellesskap.

Etter bruddet med Nora og Hermine prøver Vidar seg på nytt og på nytt med samme strategi, men forskjellige lekepartnere. Etter noen forsøk opplever Vidar aksept på sin latter invitasjon med Henrik. Henrik kopierer Vidars atferd. Sammen deler de latter rundt felles aktivitet, noe som kan tyde på et emosjonelt bånd, empati, lojalitet, særskilt oppmerksomhet og samarbeid for å skape en felles aktivitet.

I observasjonen latter som inviterer seg selv inn fungerer latteren som en måte å invitere seg selv inn i aktiv deltakelse og samarbeid. Til tross for Vidars utfordrende oppførsel, inviterer Hermine ham til å delta i leken, og gir ham en tilpasset oppgave som fungerer før bruddet. I denne observasjonen er relasjonen mellom Nora og Hermine et fullverdig fellesskap mellom de to. For å vurdere fellesskap til de andre involverte partene er det naturlig å betrakte relasjonene mellom Vidar, Hermine og Nora på den ene siden, og mellom Vidar og Henrik på den andre, som separate hendelser. I det førstnevnte tilfellet fører Vidars handlinger til et brudd på de tre kriteriene, mens møtet med Henrik opprettholder fellesskap kriteriene.

I latter på bekostning av andre leder Sverre samtalen med sine tøysetrylleformler, Sverre tar ansvar for dialogen, men har støtte av Truls og Richard i deres bekreftende latter. Dette tyder på et emosjonelt bånd mellom de tre, mens Preben, Anne og den ansatte er på utsiden. Preben viser kroppslig motstand mot latteren og man kan få inntrykk av at Sverre, Truls og Richard ler av og ikke med Preben.

Mens Preben, Anne og den ansatte faller utenfor fellesskaps kriteriene, viser det seg at Truls, Sverre og Richard oppfyller det andre kriteriet ved å vie særskilt oppmerksomhet sammen mot Preben. Man kan argumentere for at Preben får særskilt oppmerksomhet, men den er ikke gjensidig. Kriteriene for fellesskap oppfylles ikke og blir derfor ikke regnes som en del av fellesskapet. Sverre og Truls og Richard får videre styrket fellesskapsfølelsen gjennom deres samarbeidet mot Preben uten å møte motstand. Samarbeidet synliggjøres gjennom hverandres respons og latter i Sverres utsagt. Dette illustrerer hvordan fellesskapsfølelsen kan være mer dynamisk og inkluderende for noen framfor andre i en gruppeinteraksjon.

Samlet sett får barna Sverre, Truls og Richard, med unntak av Preben, Anne og den ansatte i latter på bekostning av andre, oppfylt kriteriene for fellesskap. Dette gir imidlertid spørsmål om hvorvidt det kan eksistere et genuint fellesskap hvis ikke alle deltakerne er fullstendig inkludert, men samtidig så påpeker Os og Eide (2013, s. 115) at fellesskap ikke er en monolittisk, udelelig enhet. Det kan også være relevant å undersøke om fellesskapet mellom Sverre, Truls og Richard, kan betraktes som positivt og bærekraftig i denne konteksten ettersom den går på bekostning av Preben.

I latter som uttrykk for en impuls møter man Geir, Marvin og Yousef som kan fra den ansattes sitt ståsted si at forstyrrer i en samlingsstund. I observasjonen kommer det ikke fram at noen andre barn er berørt av leken som utspiller seg, ut fra dette er det kun den voksne som holder samlingsstunden som blir forstyrret og ikke andre barn.

Geir sine bevegelser fanger oppmerksomheten til Marvin, som han deler med Yousef før de inkluderer Geir i latter og killing om hverandre. Her ser man at de tre guttene deler en tilknytting til hverandre og står sammen. Gjennom denne delte oppmerksomheten til hverandre gjennom kroppskontakt, latter og i lek ser man hvordan de samarbeider sammen og er et lite fellesskap i denne høytlesningen på utsiden av de andre.

Samlet presenterer observasjonene hvordan latter kan fungerer som en inngang til fellesskapet. Gjennom å drøfte hvert av disse kriteriene i forhold til observasjonene undersøkes det hvilken grad latter kan bidra til etablering og opprettholdelse av et fellesskap.

Observasjonene peker mot at latter i de fleste tilfeller bidrar til å styrke fellesskapet med å fremme emosjonelle bånd, empati og lojalitet. Når man ser på å gi hverandre særskilt oppmerksomhet, viser observasjonene at deltakerne vier seg til felles aktivitet og tilpasser seg hverandres behov som bidrar til et samspill preget av gjensidighet og støtte. Siste punktet, samarbeid vises i deltakernes evne til å samarbeide om felles aktivitet, støtte og løfte hverandre opp. Som Hännikäinen (2007) selv sier og observasjonene viser kan kriteriene være overlappende. Hovedfunnene peker på at latter bidrar til å lette sosiale interaksjoner og fremmer deltakelse og samhørighet.

Selv om latter ofte fungerer som en inngang til fellesskapet, avdekket observasjonene ut fra Hännikäinens (2007) kriterier situasjoner der latter kunne føre til misforståelser, avvísninger og til og med ekskludering fra deltakelse i latteren, noe som kan tyde på kompleksiteten i latterens rolle som en sosial katalysator.

Gjennom disse observasjonene undersøkes hvordan barnas interaksjon oppfyller, motsetter seg eller utfordrer ideen om fellesskap. Mens de fleste av deltakerne i observasjonene får styrker tilhørighet til fellesskapet gjennom gjensidig respons og latter, opplever Preben, Anne og den ansatte å falle utenfor fellesskapet i Latter på bekostning av andre. Preben uttrykker en kroppslig motstand til latterdialogen og er ikke en del av latteren, men snarere er mottaker av latteren. Dette kan reise spørsmål om genuin inkludering og bærekraftighet i fellesskapet og åpner for videre utforskning av dynamikken i disse interaksjonene og hvordan de påvirker barnas sosiale utvikling.

Hvordan kan latteren forstås som inngang til fellesskapet?

I funnen har jeg sett at latter har en kommuniserende rolle ut fra barns egen kropp ut mot omverden. Gjennom å le eller høre andres latter kan en hente ut informasjon om andre. Latteren kan blant annet fortelle at det skjer noe gøy, hvem som deltar og relasjonen mellom dem. Gjennom inndelingen *Latter som invitasjon*, *Latter som dialog* og *Latter som vitalitet* forklarer kategoriene hva intensjonen bak latteren er. Ut ifra Hännikäinen (2007) kriterier til fellesskap har jeg sett på hvorvidt observasjonene kan bekrefte latteren som inngang til fellesskapet.

I alle tre inndelingene av latter fant jeg at latter kan være en inngang inn til fellesskap. De fleste observasjonene viste at latter etablerer emosjonelle bånd som Roger og Edvin på parkbenken, der Edvin viser omsorg og støtte til Roger ved å heie ham fram, eller Sina som hopper i sofaen og ler høyt for seg selv at Lotte lokkes inn i leken.

Opplevelsen av oppmerksomhet og samarbeid er tydelig, og man kan se fellesskapet blant de som rimer. Ruth, Petter, Svein, Yousef og Lise står sammen og ler sammen, mens de tøyser og utfordrer en ansatt med blant annet si «Si rød. Du må dø». Et utsagn som er litt på kanten, blir en felles latter kilde for gruppen.

Barna blir møtt med oppmerksomhet og samarbeid, og har mulighet til å være aktive deltakere ut ifra sine individuelle forutsetninger. Dette synliggjøres i observasjonen rundt bålet, hvor barna er med på sine premisser enten gjennom latteren, ved håndsopprekningene eller verbalt. Vi er sammen og bidrar inn i samspeillet på den måten man ønsker.

Funnene trekker mot at latter kan forstås som inngang til fellesskapet. Tidligere forskning styrker opp mot denne forståelsen av latter som en inngang inn til fellesskapet. Eventuelt så kan man si at latter kan være en forsterkende faktor inn mot fellesskapet. Fellesskapets viktighet inn mot latter blir blant annet fremmet av Løkkens (2004) flire-konserter, barns munterhet av Sandvik (2001), gjensidighet som bekreftelse av Fennefoss og Jansen (2020, s. 45) eller av Addyman (2018) som viser til at latter er noe man deler med andre. Dette understreker det sterke sosiale elementet i barns latter, som derfor kan bli sett på som en inngang inn til fellesskapet. Som en magnet trekker latteren deg inn i det sosiale eller lokker andre til deg. Fincham (2016, s. 106) sine informanter fremhevet latter som en nøkkelingrediens for å ha det moro, både for å signalisere det ut og trekke andre inn.

Utfordringen med latter som inngang til fellesskapet er når latteren går på, eller oppleves å gå på bekostning av andre. Latter som oppleves sårende eller ekskluderende, kan føre til misforståelser og konflikter, som kan hindre inngangen til fellesskapet. Le med eller av, vil være en nyanse, som forteller om man er innenfor eller utenfor fellesskapet. Opplevelsen av andres latter kan vurderes forskjellig og disse forskjellene kan påvirke dynamikken i gruppen og utfordre ideen om at latter er en inngang til fellesskapet.

Singer (2019, s. 39) skriver at innsikt i hva barn ler av kan gi personalet rundt barnehagebarn mer kunnskap i hvordan barnehagelærere kan være rollemodeller som gir felles latter og sette

grenser når humoren er sårende. Økt kunnskap om både barns latter, hvordan man skaper latter, eventuelle fallgruver kan ha stor betydning for felleskapet.

I barnehagen gjentar rutiner seg hver dag, og samspillet mellom personalet og barna har en innvirkning på barnas utvikling av relasjoner, opplevelse av deltakelse og tilhørighet til en gruppe, både i øyeblikket og på lang sikt (Os & Eide, 2013, s. 211). Dette understreker barnehagens personalets muligheter for å kunne motvirke de uheldige sidene av latter. Økt kunnskap om latter og humor kan støtte personalet til å anvende latter og humor mest hensiktsmessig. Singer skriver at barns humor kan balansere i ytterkantene og kunnskap hos personalet kan støtte denne balansen (Singer, 2002). Singer sin uttalelse om balanser i ytterkantene kan være det som Kibsgaard (2019, s. 111) definerer som tøys og erting som rammer andre.

Glenn (2003) gir barnehagepersonale verdifull kunnskap i å støtte deres forståelse til barns latter. For eksempel kan det være utfordrende å forstå når man ler med eller av. Glenn (2003, s. 113) gir 4 veiledende punkter for å kunne skille å le av fra og le med. (1) Er det morsomt? (2) Får det latter? (3) Kommer det en etterlatter? (4) Og er det en etterfølgende aktivitet? Ved tvetydighet kan man lettere skille mellom å le av og med på punkt tre og fire. Hvis man får en påfølgende latter og den etterfølgende aktiviteten følger samme spor så kan det dreie seg om å latterliggjøre noen. På samme måte ser man i *latter på bekostning av andre* ved at Sverre henger ut Preben og fortetter i samme spor.

På samme måte gir Martin (2003) kunnskap i hvordan man kan skille humortyper og hva slags behov og utfordringer barn har ved å anvende den type humor. Søbstad (2006, s. 108) gir tips til å gjenkjenne og hvordan man kan møte problematisk humor og latter. Bell (2015) gir dyp innsikt i feilslått humor og avslutningsvis løfter hun slagsiden til problematisk humor. Problematisk humor kan vise hvem som er utenfor fellesskapet og holde noen nede (Bell, 2015, s. 162).

Problematisk humor og latteruttrykk kan gjøre at det er tryggere å unngå humor og latter. Kibsgaard ser på hvordan barns tull og tøys blir møtt av personalet. Balansen mellom tull og tøys mot alvor er utfordrende for personalet. Kibsgaard (2019, s. 151) sier at ved å gi rom for tull og tøys tar man barnas stemme på alvor. Bakgrunnen for dette er at Kibsgaard argumenterer for at en pedagogikk som åpner for nyskaping, improvisasjon og barns medvirkning, åpner for at det rare og det uforutsette må få plass. For å gi det uforutsette plass krever det at personalet er lydhøre, blir med på, tar imot, og transformerer barns innspill.

Dette er utfordrende, men kan støttes av personal som viser trygghet, har erfaring, evne til improvisasjon og muligheten til å la seg inspirere samt se og følge opp barnas latter spor (Kibsgaard, 2019, s. 128).

Kibsgaard oppfordrer personalet til å være åpne og bli påvirket av barns latter og patos, som ville ideer, lekelyst og stadige påfunn. Motsatsen til dette vil da være at personalet vil kunne framstå som stressede, kjedelige, sure og humørløse personer (Kibsgaard, 2019, s. 62). At personalet fremstår som stresset, uinteressante og uglade er negativt for kulturen i barnehagen ettersom Søbstad (2006, s. 101) presiserer at personalets væremåte påvirker det sosiale klimaet. Glade, åpne, lattermilde og spontant personal vil derimot invitere barn til å vise samme væremåte, som er mer i tråd med barns egen uttrykk ut ifra Kibsgaard (2003).

Gjennom Hännikäinen (2007) tre kriterier til fellesskap; (1) emosjonelle bånd, empati og lojalitet til deltakerne, (2) en særskilt oppmerksomhet til hverandre og (3) fellesskap knyttet til at man samarbeider. For å oppnå dette fellesskapet hvor kriteriene møtes kan man trenge innsikt og kunnskap hos personalet om barns latteruttrykk for å kunne løfte fram og gi det et godt fellesskaps klima. Som da Sverre gjorde narr av Preben, var det en ansatt til stede som kunne ha støttet barn til å motsette seg latterliggjøring av Preben eller selv uttrykt seg negativ til forløpet. Isteden satt den ansatte stille og uttrykket seg ikke til forløpet.

I rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) er det lagt føringer for å fremme et godt fellesskaps klima i, blant annet ved å understreke at «Barnehagen skal fremme samhold og solidaritet samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 26). Dette stiller krav til personalet i barnehagen om å følge opp barns fellesskaps og barnehagens innhold.

Latter spiller en sentral rolle i samspillet med barnehagebarn, hvor latteren både inviterer til deltakelse, skaper dialog og uttrykker vitalitet. Latter kan påvirke tilstedeværelsen av andre, men i tillegg signaliserer latter relasjoner mellom deltakerne. Latter kan ytterligere avdekke relasjonen mellom deltakerne samt styrke relasjonene og være medvirkende i å forhandle relasjoner. Disse rollene som latteren kan ta, gjør at latteren kan være et verktøy for å etablere og opprettholde fellesskaps.

Latter kan ha en problematisk side som kan bidra til latterliggjøring av andre, som i noen tilfeller kan gjøre det mulig å ekskludere individer fra fellesskapet. Ved å definere noen som inne og andre ute av fellesskapet blir de utelatte definerte som utenforstående. Personalets

forståelse av latter og humor kan motvirke denne negative effekten og bidra til å skape et inkluderende fellesskapsklima. Fellesskapsklimaet kan gi seg utslag i barnehagen som kulturarena hvor barna er medskaper av egen kultur i en atmosfære preget av humor og glede (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 21).

Singer (2002, s. 39) fremmer latter som indikator på både pedagogisk klima og fellesskaps kultur, noe personalet kan la seg guide av, ved å være lydhøre til barns latter. Dette understreker betydning av et personale som tar barns latter på alvor, enten barna uttrykker et karnevalesk opprør mot noe kjedelig eller uttrykker latter i stor glede og iver. Som Søbstad (2006, s. 53) presiserer «etter mitt syn bør ansatte i barnehagen prøve å vise entusiasme for de morsomhetene barn forteller oss, selv om de egentlig ikke morer så veldig mye». Ved å vise entusiasme for hva barn uttrykker som morsomt ut ifra den livssituasjonen og de rammene de er i, viser man tilstedeværelse i deres liv.

Avslutningsvis kan man si at latterens roller er kommuniserende og at latter forstås her som en inngang til fellesskapet, men dette er avhengig av om latter samspillet er i tråd med kriteriene for et vellykket fellesskap. Mens noen observasjoner oppfyller disse kriteriene, viser annen mer kompleks dynamikk som krever individuell vurdering. For å forhindre problematisk latter så krever det et personal som kan identifisere og finne alternative strategier til den problematiske latteren. I tillegg er det nødvendig med et personal som ser verdien av barns latter, kobler seg på og gir rom for barns latter

Videre forskning

Min forskning representerer et initiativ og et skritt i retning mot å utvikle et språk i barnehagemiljøet som anerkjenner latter som en vesentlig form for kommunikasjon blant barn. Til tross for dette må jeg det understreke begrensingene i denne forskningen. Ettersom forskningen kun er basert på observasjoner fra en barnegruppe i løpet av en uke, og derfor ikke kan betraktes som allment representativ. Videre forskning er nødvendig for å grundig undersøke representativiteten i disse funnene.

Ved siden av dette har jeg under observasjonene oppdaget flere felt som fortjener å bli mer forsket på. Flere av mine feltnotater bemerker at noen barn ler hyppigere, mens andre barn ler sjeldnere. En bemerkning fra et barn festet seg. Under min observasjon ble jeg møtt av et barn som informerte meg med «Jeg ler aldri i barnehagen, mest hjemme», utsagnet ble senere bekreftet av personalet som nær sannheten. Dette satte i gang refleksjoner om hvordan hverdagen i barnehagen er for akkurat dette barnet og hvorfor barnet ler lite. Mange spørsmål dukket opp som; Er det mangel på glede som resulterer i lite latter? Og hvordan møtes barn som uttrykker lite glede av andre barn og voksne?

Forskning som sammenligner barn som ler mye med de som ler mindre kunne gi et mer utvidet bilde av hvordan latteruttrykk kan gi utslag i de relasjonelle interaksjonene. Kanskje kunne en slik forskning antyde betydningen av å fremme barns latter, samt pekt på personalets rolle i dette arbeidet.

I arbeidet med masteroppgaven har jeg fordypet meg i latter og humorforskningen og ser at emnet er godt belyst. Det finnes både norsk og internasjonal forskning som bidrar til forståelse av latter og humor. Det jeg er usikker på er om forståelsen av latter og humor er integrert hos personalet i barnehagen. Kibsgaard (2019) sin forskning undersøker hvordan personal møter barns tull og tøys. Hennes forskning peker mot at personalet i mindre grad er reflekterte over betydningen av barns latter og opplever tøys og tull som utfordrende.

Mens Kibsgaard (2019) forsket på hvordan personalet møter barns tull og tøys, ser jeg et behov for å undersøke hvilken kunnskap som eksisterer i feltet. En faktor som kan signalisere behov er rammeplanens manglende fokus på barns latter og den gradvise nedskalerte fokuset på humor i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2006, 2017). Forskning på personalets

forståelse av latter og humor kan bidra til å belyse hvilke rammer barns latter og humor har i barnehagen.

Avslutning

Innledningsvis presenterte jeg latteren som noe essensielt for et fullverdig liv og uttrykke tvil ovenfor den økende vektleggingen av læring og tidlig innsats. Jeg hevdet at latteren fortjener en større oppmerksomhet og kan være en relevant tilnærming til utfordringene samfunnet står ovenfor, spesielt med tanke på å ivareta barns egent uttrykk. Mitt forskningsspørsmål var derfor rettet mot å belyse et mulig oversett aspekt ved pedagogisk praksis i dagens barnehage;

Hvilke rolle spiller latter på barnehagebarns samspill og hvordan kan latter være en inngang inn til fellesskapet?

I tråd med Hargie (2007, s. 3) defineres latter som en av de åtte kjernekompetansene innen kommunikasjon. Latterens rolle som kommunikasjonsmiddel signaliseres utad med å uttrykke følelser, etablere og opprettholde relasjoner samt og forhandling av sosial tilknytning. Disse rollene synliggjøres gjennom kategoriene; *latter som invitasjon, latter som dialog og latter som vitalitet*. Funnene blir delt inn i intensjonene bak latter, altså rollen latteren spiller i samspillet.

I observasjonen latter som håndsuttrekning blir latter brukt istedenfor ord i søken etter kontakt, i latter som inspirerer til deltakelse brukes latteren til å etablere og forhandle kontakt, mens i latter som lykkerus bobler Sina over av vitalitet. For å se på om latteren er en inngang inn til fellesskapet må man inn i observasjonen, for der forteller latteren om relasjonene og posisjoner i det sosiale fellesskapet. I latter som styrker mot forteller latteren at her er det gode venner som støtter hverandre med at Edvin gir Roger mot til å gjennomføre, i latter i språklig utforskning møter vi barn som sammen utforsker tabuer og støtter hverandre og lager rom for alle å delta i det språklige samspillet, mens i latter som sprenger ut møter vi Kim og Rolf som påkobler seg hverandre og bygger videre på hverandres kroppslige tøys. I alle disse eksemplene ser man latteren som noe positivt, hvor latteren bringer en nærmere hverandre. Latteren fungerer som en magnet som tiltrekker og samler individer, og søker mot å skape et fellesskap.

For å kunne konkludere at latter er en inngang til fellesskapet, understreker jeg viktigheten av å forstå latterens komplekse rolle i barns sosiale samspill. Latter kan ha en problematisk side som kan ekskludere. Hvor en istedenfor å le med, ler man av andre. Denne negative siden av latter må adresseres av personalet for å opprettholde et positivt miljø og oppmuntre til å støtte

barns latteruttrykk som kommuniserer inn i fellesskapet framfor ut av det. Personalets rolle og forståelse av barns latter og humor er avgjørende for å skape et inkluderende fellesskapsklima.

Som Søbstad (2006, s. 83) påpeker forutsetter latteren et ekko som bekreftelse for å kunne fortsette. Dette gir personalet en god mulighet til å være det ekkoet som går i riktig retning. Når personalet støtter og oppmuntrer til inkluderende latter så blir latteren en bekreftelse på fellesskapet og forsterker budskapet; når du ler med meg er vi et vi.

Ved siden av argumentene for latter som er presentert, er latteren i tillegg en god indikator på både pedagogisk klima og fellesskapskultur (Singer, 2002, s. 39). Personalet kan la seg guide av latteren som indikator. Ved å være lydhøre til barns latter og gi latteren plass, kan personalet støtte barns trivsel, utvikling av relasjoner og følelse av tilhørighet til fellesskapet.

Denne masteroppgaven er mitt bidrag til å synliggjøre latterens sentrale rolle i barns relasjoner og dens potensial til å skape, fremme samt styrke bånd mellom barn i fellesskapet. En tydelig utfordring for latter, er at per dags dato har ikke latteren en uttalt plass i rammeplanen. Sammen med et nedadgående fokus på humor, opplever jeg dette som bekymringsfullt, gitt latterens potensial som et sentralt kommunikasjonsmiddel blant barn (Kunnskapsdepartementet, 2017). Det å inkludere latteren som en av kommunikasjonsferdighetene i styringsdokumenter, kan bidra til å styrke latterens posisjon og gi en forsterket oppmerksomhet mot dens betydning i barnehagepraksis.

Litteraturliste

- Addyman, C., Fogelquist, C., Levakova, L., & Rees, S. (2018). Social Facilitation of Laughter and Smiles in Preschool Children. *Frontiers in Psychology*, 9, 1048.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01048>
- Bakhtin, M. (2003). *Latter og dialog utvalgte skrifter*. Cappelen Damm.
- Barnehageloven. (2023). *Lov om barnehager (barnehageloven)—Lovdata* (Kunnskapsdepartement). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Bell, N. (2015). *We are not amused: Failed humor in interaction*. De Gruyter Mouton.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (Red.). (2020). *Kvalitativ metoder: En grundbog* (3 udg.). Hans Reitzel.
- Brudal, L. F. (2003). *Kunsten å være foreldre*. Fagbokforlaget.
- Cameron, E. L., Kennedy, K. M., & Cameron, C. A. (2008). “Let Me Show You a Trick!”: A Toddler’s Use of Humor To Explore, Interpret, and Negotiate Her Familial Environment During a *Day in the Life*. *Journal of Research in Childhood Education*, 23(1), 5–18. <https://doi.org/10.1080/02568540809594642>
- Clark, T., Foster, L., Sloan, L., & Bryman, A. (2021). *Bryman’s social research methods* (Sixth edition). Oxford University Press.
- Dahl, R. (2021). *Voks aldri opp*. Gyldendal.
- Fangen, K. (2020). *Deltagende observasjon* (2. utg., 5. oppl). Fagbokforlaget.
- Fennefoss, A. T., & Jansen, K. E. (2020). *Småbarnspedagogikk og praksisfortellinger—Analyse og tolkninger av praksisfortellinger* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Fincham, B. (2016). *The sociology of fun*. Palgrave Macmillan.

- Flaten, K. (2021). *Pedagogikk og humor- på godt og vondt*. Cappelen akademisk forlag.
- Forente Nasjoner. (1990). *Convention on the Rights of the Child*. United nations human rights. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- Giles, H., & Oxford, G. (1970). Towards a multidimensional theory of laughter causation and its social implications. *Bulletin of the British Psychological Society*, 23, 97–105.
- Glenn, P. J. (2003). *Laughter in interaction*. Cambridge University Press.
- Gulløv, E., & Højlund, S. (2003). *Feltarbejde blandt børn: Metodologi og etik i etnografisk børneforskning*. Gyldendal.
- Hammersley, H., & Atkinson, P. (1996). *Feltmetodikk* (1. utgave, 2 opplag). Gyldendal Akademisk.
- Hargie, O. (Red.). (2007). *The handbook of communication skills* (3. ed., repr). Routledge.
- Hastrup, K. (2020). Feltarbejde. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), & Ole Thornye & Bjørn Nake (Overs.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. udgave, s. 65–95). Hans Reitzel.
- Heikkilä, M., & Sahlström, F. (2003). *Om bruk av videoopptak i fältarbeid*.
https://www.researchgate.net/publication/251800753_Om_anvandning_av_videoinspeking_i_faltarbete
- Hoicka, E., & Akhtar, N. (2012). Early humour production. *British Journal of Developmental Psychology*, 30(4), 586–603. <https://doi.org/10.1111/j.2044-835X.2011.02075.x>
- Hännikäinen, M. (2007). Creating togetherness and building a preschool community of learners: The role of play and games. I T. Jambor & J. Van Gils (Red.), *Several perspectives on children's play* (s. 147–160). Garant.

- James, L. A., & Fox, C. L. (2019). Humor Styles in Younger Children. I E. Loizou & S. L. Recchia (Red.), *Research on Young Children's Humor* (Bd. 15, s. 43–60). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-15202-4_4
- Kibsgaard, S. (2003). Barn på Cuba og i Norge. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 21(1). <https://doi.org/10.5324/barn.v21i1.4572>
- Kibsgaard, S. (2019). *Tull og tøys på ramme alvor: I barnehagen*. Universitetsforlaget.
- Korneliussen, S. O. /. (2006, mars 28). *ABC nyheter; Hva er latter*. ABC Nyheter. <https://www.abcnyheter.no/nyheter/2006/03/28/34509/hva-er-latter> (Lest 18.03.2024)
- Kuiper, N. A., & Martin, R. (2016). Three Decades Investigating Humor and Laughter: An Interview With Professor Rod Martin. *Europe's Journal of Psychology*, 12(3), 498–512. <https://doi.org/10.5964/ejop.v12i3.1119>
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Rammeplan for innhold i og oppgaver til barnehagen*. Kunnskapdepartementet. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/rus/2006/0015/ddd/pdfv/293087-rammeplan-nynorsk.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplanen for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir. <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-nynorsk2017.pdf>
- Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur- om et og to åringers sosiale omgang i barnehagen* (6. utg.). Cappelen akademisk forlag.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48–75. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00534-2](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00534-2)

- McCreaddie, M., & Harrison, J. (2019). Humour and laughter. I O. Hargie (Red.), *The handbook of communication skills* (Fourth Edition, s. 287–319). Routledge.
- McGhee, P. E. (1979). *Humor: Its Origin and Development*. Freeman.
- Menning, S. F., & Kampmann, J. (2021). Når etikken er under press- relasjonsetiske aspekter og overveielser i aktuell etnografisk inspirert barnehageforskning. I M. L. Fasting, L. L. Skreland, & J. Kampman (Red.), *Å forske blant barn* (s. 145–160). Cappelen dam akademisk forlag.
- NESH. (2023). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Disse retningslinjene er gitt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nilsen, A. C. E. (2018). Tidlig innsats. I T. A. Ask & S. B. Eide (Red.), *Barnevernets begreper- i bevegelse* (s. 138–155). Gyldendal Norsk Forlag.
- Nilsen, A. C. E., & Breimo, J. P. (2023). *Institusjonell etnografi- En innføring* (1. utg.). Universitetsforlaget.
- Nilstun, C. (2023). Humor. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/humor> (Lest 29.03.2024)
- Os, E., & Eide, B. J. (2013). Småbarn og fellesskap i samlingsstunder og under måltider. I A. Greve, N. Winger, & S. Mørreaunet (Red.), *Ytringer: Om likeverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen* (s. 209–226). Bergen.
- Ruch, W., Platt, T., Proyer, R. T., & Chen, H.-C. (2019). Editorial: Humor and Laughter, Playfulness and Cheerfulness: Upsides and Downsides to a Life of Lightness. *Frontiers in Psychology*, 10, 730. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00730>
- Sandvik, N. (2001). Småbarnas bidrag til barnehagens sosiale miljø. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 19(2), Artikkel 2. <https://doi.org/10.5324/barn.v19i2.4665>
- SIKT. (2022). *Sikt*. <https://sikt.no/>

- Singer, E. (2002). The logic of young children's (noverbal) behaviour. *European Early Childhood Education Research Journal*, 10(1), 55–65.
<https://doi.org/10.1080/13502930285208841>
- Svebak, S. (2003). *Forlenger en god latter livet?: Humor, stress og helse* (4. oppl.). Fagbokforlaget.
- Søbstad, F. (2006). *Glede og humor i barnehagen*. Cappelen akademisk forlag.
- Tallant, L. (2015). Framing Young Children's Humour and Practitioner Responses to it Using a Bakhtinian Carnavalesque Lens. *International Journal of Early Childhood*, 47(2), 251–266. <https://doi.org/10.1007/s13158-015-0134-0>
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative Quality: Eight “Big-Tent” Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*, 16(10), 837–851.
<https://doi.org/10.1177/1077800410383121>
- Aabro, C. (2019). Evidens, pædagogik og politik—En småbørnspædagogisk vending. I S. Østrem & M. Pettersvold (Red.), *Problembarna. Metoder og manualer i barnehagen, skolen og barnevern* (s. 256–278). Cappelen akademisk forlag.

Vedlegg

Vedlegg 1: Samtykkeskjema ansatt

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet:

«Er barns latter en fellesskapene kraft»

Masteroppgaven tar sikte på å utforske hva barn ler og om latter blant barnehagebarn kan være en arena for medvirkning og fellesskap? Ved å bruke video er det ønskelig å synliggjøre barns latter og latterens egenskap. Masteroppgaven har til hensikt å gi kunnskap om barns opplevelser og erfaring med latter. Videosnittene skal omskrives til anonyme praksisfortellinger som skal analyseres for å besvare masteroppgaven. Formålet med masteroppgavene er å belyse barns latter fra barnegruppens ståsted som et meningsskapende prosjekt.

ANSVARLIG

Oda Kristine Hennum Kleiven er master student på Universitetet i Agder og blir veiledet av Førsteamanuensis Soern Finn Menning.

HVORFOR FÅR DU SPØRSMÅL OM Å DELTA?

Din barnehage har ytret interesse i å delta i dette prosjektet og jeg har fått tillatelse av barnehagen til å sende ut denne forespørselen til alle foresatte og ansatte på denne avdelingen. For å kunne svare på problemstillingen er det viktig å kunne observere barns opplevelser og erfaringer med latter nøye ved bruk av video. Filmopptaket vil bli brukt til å skriftlig gjøre latter episoden om til en praksisfortelling før opptaket blir slettet.

HVA INNEBÆRER DET FOR DEG Å DELTA?

Jeg vil være til stede i barnehagen etter avtale med pedagogisk leder, til sammen ca. 7-15 dager, hvor jeg vil observere barna og ansatte på en avdeling på leting etter barns latter i et forsøk på å filme latter hendelsen for senere analysere. Det vil kun være aktuelt å filme når barn ler og de aktuelle som er med rundt latteren. Dersom latteren foregår rundt barn/ansatte som det ikke er hentet inn et samtykke skjema så vil det ikke være aktuelt å filme den aktuelle hendelsen.

DET ER FRIVILLIG Å DELTA

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil ikke filmes rundt de som ikke har gitt sitt samtykke. For de som trekker sitt samtykke, vil all film, notater og informasjon bli slettet og ikke brukes videre i forskningsprosjektet.

PERSONVERN

Det vil bare bli brukt opplysningene til formålene som er skissert i dette skrevet. Opplysningene behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Barnehagekunnskap mastergrad student Oda K.H. Kleiven Ved Universitetet i Agder.
- For å sikre personvernet til foresatte, barn og ansatte, vil samtykkeskjema lagres låst og adskilt fra øvrige data. Opplysningene (videofilmene) vil behandles og lagres på fysisk isolert maskinvare tilhørende Universitetet i Agder og slettes etter omskriving til praksisfortelling.
- Opptakene av latter vil bli organisert slik at det **kun** filmes barn og ansatte som har gitt sitt samtykke. Av personopplysninger er kun alderen på barna som filmes som registreres.

HVA SKJER MED OPPLYSNINGENE ETTER PROSJEKTETS SLUTT?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.05.2024. Datamaterialet vil anonymiseres derfor ikke kunne knyttes opp til deg.

DINE RETTIGHETER

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- Å få rettet personopplysninger om deg
- Å få slettet personopplysninger om deg
- Å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet)
- Å sende klage til personvernombudet eller datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

HVA GIR OSS RETT TIL Å BEHANDLE PERSONOPPLYSNINGER OM DEG?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har SIKT (NSD – Norsk senter for forskningsdata AS) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket

HVOR KAN JEG FINNE UT MER?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Oda K.H.Kleiven: okklei06@uia.no
- UiA personvernombudet Trond Hauso: Personvernombud@uia.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikts vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt på e-post: personverntjenester@sikt.no, eller på telefon: 73 98 40 40

Med vennlig hilsen

Oda Kristine Hennem Kleiven

Student på master Barnehagekunnskap, Institutt for Pedagogikk, Universitet i Agder

---

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Er barns latter en fellesskapene kraft», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg _____ (navn) samtykker til å delta i forskningsprosjektet gjennom:

Å bli observert (inkludert videoopptak)

Jeg samtykker til at opplysninger innhentet om mitt barn behandles frem til prosjektet er avsluttet, 15.05.2024.

(Signert av ansatte, dato)

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet:

«Er barns latter en fellesskapene kraft»

Masteroppgaven tar sikte på å utforske hva barn ler av og om latter blant barnehagebarn kan være en arena for medvirkning og fellesskap? Ved å bruke video er det ønskelig å synliggjøre barns latter og latterens egenskap. Masteroppgaven har til hensikt å gi kunnskap om barns opplevelser og erfaring med latter. Videonuttene skal omskrives til anonyme praksisfortellinger som skal analyseres for å besvare masteroppgaven. Formålet med masteroppgavene er å belyse barns latter fra barnegruppens ståsted som et meningsskapende prosjekt.

ANSVARLIG

Oda Kristine Hennem Kleiven er master student på Universitetet i Agder og blir veiledet av Førsteamanuensis Soern Finn Menning.

HVORFOR FÅR BARNET DITT SPØRSMÅL OM Å DELTA?

Din barnehage har ytret interesse i å delta i dette prosjektet og jeg har fått tillatelse av barnehagen til å sende ut denne forespørselen til alle foresatte og ansatte på denne avdelingen. For å kunne svare på problemstillingen er det viktig å kunne observere barns opplevelser og erfaringer med latter nøye ved bruk av video. Filmopptaket vil bli brukt til å skriftlig gjøre latter episoden om til en praksisfortelling før opptaket blir slettet.

HVA INNEBÆRER DET FOR BARNET DITT Å DELTA?

Jeg vil være til stede i barnehagen etter avtale med pedagogisk leder, til sammen ca. 7-15 dager, hvor jeg vil observere barna og ansatte på en avdeling på leting etter barns latter i et forsøk på å filme latter hendelsen for senere analysere. Det vil kun være aktuelt å filme når barn ler og de aktuelle som er med rundt latteren. Dersom latteren foregår rundt barn som det ikke er hentet inn et samtykke skjema så vil det ikke være aktuelt å filme den aktuelle hendelsen.

DET ER FRIVILLIG Å DELTA

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis dere/du velger å delta, kan dere/du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for dere eller ditt barn hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil ikke filmes rundt de som ikke har gitt sitt samtykke. For de som trekker sitt samtykke, vil all film, notater og informasjon bli slettet og ikke brukes videre i forskningsprosjektet.

PERSONVERN

Det vil bare bli brukt opplysningene til formålene som er skissert i dette skrevet. Opplysningene behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Barnehagekunnskap mastergrad student Oda K.H. Kleiven Ved Universitetet i Agder.

- For å sikre personvernet til foresatte, barn og ansatte, vil samtykkeskjema lagres låst og adskilt fra øvrige data. Opplysningene (videofilmene) vil behandles og lagres på fysisk isolert maskinvare tilhørende Universitetet i Agder og slettes etter omskriving til praksisfortelling.
- Opptakene av latter vil bli organisert slik at det kun filmes barn og ansatte som har gitt sitt samtykke. Av personopplysninger er kun alderen på barna som filmes som registreres.

HVA SKJER MED OPPLYSNINGENE ETTER PROSJEKTETS SLUTT?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.05.2024. Datamaterialet vil anonymiseres derfor ikke kunne knyttes opp til deg.

DINE RETTIGHETER

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg/ditt barn
- Å få rettet personopplysninger om deg / ditt barn
- Å få slettet personopplysninger om deg / ditt barn
- Å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet)
- Å sende klage til personvernombudet eller datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

HVA GIR OSS RETT TIL Å BEHANDLE PERSONOPPLYSNINGER OM DEG?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har SIKT (NSD – Norsk senter for forskningsdata AS) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket

HVOR KAN JEG FINNE UT MER?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Oda K.H.Kleiven: okklei06@uia.no
- UiA personvernombudet Trond Hauso: Personvernombud@uia.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikts vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt på e-post: personverntjenester@sikt.no, eller på telefon: 73 98 40 40

Med vennlig hilsen

Oda Kristine Hennem Kleiven

Student på master Barnehagekunnskap, Institutt for Pedagogikk, Universitet i Agder

---

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Er barns latter en fellesskapene kraft», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg foresatte til _____

(navn) samtykker til å delta i forskningsprosjektet gjennom:

Å bli observert (inkludert videoopptak)

Jeg samtykker til at opplysninger innhentet om mitt barn behandles frem til prosjektet er avsluttet, 15.05.2024

(Signert av foresatt, dato)

Vedlegg 3: Godkjenning Sikt

15.05.2024, 21:48

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
595835

Vurderingstype
Standard

Dato
16.01.2024

Tittel

Er et fellesbad i patos og patisk svaret på økt latter?

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Agder / Fakultet for humaniora og pedagogikk / Institutt for pedagogikk

Prosjektansvarlig

Soern Finn Menning

Student

Oda Kristine Hennem Kleiven

Prosjektperiode

15.01.2024 - 15.05.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 15.05.2024.

Meldeskjema

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personverneloven. Vi har nå vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene.

FORELDRE SAMTYKKER FOR BARN

Prosjektet vil innhente samtykke fra foresatte til behandlingen av personopplysninger om barna.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt og hvilke databehandlere du kan bruke. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.).

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!